

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks, (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden vrachtwijze aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Directeur, den 1sten luitenant VAN RIJNEVELD, van de rijdende batterij no. 13 bij het leger te velde, met het opschrift: voor den Militairen Spectator.

SCHETS

BETREFFENDE

COEHOORN,

ZIJNE WERKEN, DEN INVLOED, WELKEN ZIJNGENIE
OPDE VORDERING DER ARTILLERIE-EN INGENIEUR-
WETENSCHAPPEN HEEFT GEHAD, GELIJK MEDE
OP DE ALGEMEENE KRIJGSVOERING; MITSGA-
DERS DE BELEGERINGEN, VELDSLAGEN EN
VERDERE BELANGRIJKE KRIJGS-VERRIG-
TINGEN EN STAATZAKEN, GEDURENDE
ZIJN LEVEN.

En Nederlands Vauban slaat hier een gordel schansen
Om onzen ringmuur heen, met holwerk, mijn en tranen,
Waar achter de overvloed een lucht van rozen kweekt,
En Mavors donder sterft, waar onze Coehoorn spreekt!
(Helmers, 5de zang.)

(Vervolg van N°. 1.)

Coehoorn was bovendien niet een ingenieur, die slechts dezelfde ideën, op alle plaatsen, wist toe te passen, onaan gezien het een verheven of lage horizont was, hetgeen hij zijne naburen, destijds, reeds te regt als eene groote dwaling aanwees (1), hun ten klaarste bewijzende, dat iedere horizont groote wijzigingen in het versterken vereischt. Hij wist de vestingwerken, zoo wel naar den eisch der taktische grondregelen, als naar den aard en natuur van het omvangs-terrein, en de plaats zelve, waarop hij bouwde, benevens hunne bijzondere bedoeling, aan te brengen, gelijk nog de menigvuldige en van verschillende gedaante der door hem aangelegde vestingwerken het kenmerk dragen. Ook zijne grondbeginselen kunnen nog tegenwoordig, veelal, tot rigtsnoer dienen, in het toepassen van vestingwerken, naar den aard en natuur der plaatselijke vereischten, waaraan hij zich meer dan aan zijn stelsel hechtte.

Lodewijk had inmiddels de vestingwerken van Luxemburg, waarover Vauban het beheer had, aanmerkelijk doen verbeteren; verder werd de nieuwe vesting Mont-Royal gebouwd, welke voortaan hunne offensieve en de-

fensive operatiën moest begunstigen, en het kasteel Traërbach tot een bruggenhoofd toebereid. Hetzij als een gevolg der schriften van Coehoorn, hetzij ten gevolge der reeds door de Fransche ingenieurs zelve opgemerkte gebreken in het 1ste tracé van Vauban, hetzij eindelijk, uit eigene overtuiging, liet Vauban de steden Landau en Befort naar eene geheel andere methode versterken; welke beide vestingen de defileën der Vosges-bergen moesten sluiten, ten einde de frontieren van den Elzas en van de Sarre te verzekeren. De gebastioneerde torens werden voor eene gekazematteerde defensie ingerigt. De aarden borstweringen, die voorheen bij het bresschieten dadelijk geheel en al naar beneden kwamen, de gracht dempten, en een gemakkelijken storm aanboden, de defensie van boven voor dit gedeelte verijdelden en de verdere gemeenschap over de wallen beletteden, werden terug getrokken.

Tevens zag men het nieuwe fort Louis, in het midden eens eilands door den Rijn gevormd, herrijzen. Vauban werd in het binnenste van Frankrijk terug geroepen, waar hij zich met eene menigte water-bouwkundige werken bezig hield, en den handel, door verscheidene nieuwe kanalen, eenen grooten luister bijzette. Het kanaal van Languedoc en het daarstellen van verscheidene nieuwe zeehavens, vergrootten hem nog zijnen roem. Hij trachtte bij alle nieuwe vestingen het water voor de defensie ten nutte te maken. Overal had men reeds in Frankrijk met eenen verbazenden spoed getracht, om den reeds vroeger ondernomen vestingbouw te voleinden en de vestingen in eenen behoorlijken staat van tegenweer te brengen; want Colbert had te regt reeds stervende gezegd: dat hij weldra eenen veel bloedigeren oorlog te gemoet zag dan de voorgaande, en de rampen, welke dezelve aan Frankrijk veroorzaakte, kan men grootendeels aan de dwaze raadgevingen en kuiperijen van den heerschzuchtigen Louvois toeschrijven.

Holland bereidde, met allen mogelijken spoed, eene groote zeemagt tegen Engeland, waar Jacobus II, alleen uit eigenbelang en staatkundige inzigten, de vorige godsdienst wederom wilde invoeren. Frankrijk verklaarde in 1688 aan Holland en in 1691 aan Savoyen den oor-

(1) Nieuwe Vestingbouw, 8ste Hoofdstuk.

log; daarentegen traden Spanje, Oostenrijk en het Duitse rijk, weldra, overeenkomstig met het, in 1687, op den voorslag van *Willem III*, in Augsburg gesloten verbond, tegen Frankrijk op, en de oorlog werd meer door belegeringen gevoerd dan door veldslagen.

Dat tijdperk bereidde *Vauban* als aanvaller eenen onsterfelijken naam; doch verijdelde, naar zijne eigene bejudenis, ook grootendeels alles, wat hij voor dien tijd had doen bouwen.

Philipsburg was wederom de eerste merkwaardige belegering. *Vauban*, *Catinat* en *la Frezelière* bestierden dezelve, hebbende niet minder dan 40 ingenieurs, om hun in deze onderneming te ondersteunen; verder waren bij deze belegering nog de *Dauphin*, *Duras* en *Renau* tegenwoordig. De bezetting, onder het bevel van *Staremburg*, bestond uit 2000 man; zijnde deze vesting, wegens de onverwachte berenning, aan zijne eigene krachten overgelaten, en kon het ook slechts 26 dagen, tegen een zoo overmagtig leger als dat der Franschen, hetwelk meer dan 25,000 man telde, uithouden. Nogtans zonder de verschrikkelijke ricochet-schoten, welke *Vauban* hier reeds liet gebruiken, zou de zaak zich gewis geheel anders hebben toegedragen; dan, deze verovering kostte den belegeraar niet weinig opoffering, want 10 zijner ingenieurs sneuvelden, zoo bij het stormen als in de loopgraven, terwijl er 14 zwaar gewond werden. Het getal der dooden en gekwetsten van hanne infanterie en artillerie, overtrof verre weg de geheele bezetting.

Frankenthal en Manheim werden daarna belegerd; ook beide waren slechts eenige weinige dagen bestand tegen de door *Vauban* hier, voor de tweede maal, gebezigde ricochet-schoten. *Louvois* had te weinig geloof geslagen aan den eersten brief van *Vauban*, waarin hij hem de verschrikkelijke uitwerking dezer schoten tegen Philipsburg gemeld had, en waaraan *Vauban* hoofdzakelijk de verovering dezer vesting toeschreef.

Vauban schreef nu andermaal, den 12den November 1688, aan *Louvois*, omtrent deze batterijen, het volgende:

« Celle de Philipsbourg, que sans doute vous aurez traité de visionnaire et de ridicule, a démonté sept pièces de canon; fait désertier l'un des longs cotés de l'ouvrage à corne, et toute la face d'un des bastions opposés aux grandes attaques, si bien qu'on n'en tirait plus. Celle de Manheim, qui ne servit qu'un jour, démonta cinq pièces, et fit abandonner six ou sept autres, qui tourmentaient la batterie principale des assiégés et persécuta les assiégés, qu'elle allait chercher, dans des endroits où l'on ne voyait que le ciel.» De *Dauphin* verheugde zich dermate over deze ontdekking, dat hij *Vauban* 4 stukken geschut, tot eene gedachtenis

zijner verhevene diensten, aanbood. Intusschen begaf zich de *Prins van Oranje* (1689), met den maarschalk *de Schomberg*, (welke even als *Goulen*, aan *Lodewijk* zijne diensten weigerde, uithoofde dat hij de Protestanten deed vervolgen) naar Engeland; trok zegevierende binnen London, beklom den troon zijns schoonvaders, en was *Jacobus II* behulpzaam om de woede des volks te ontvlugten. Deze omwenteling benam Frankrijk een geallieerde, en *Lodewijk* had wederom alle Europesche vorsten tegen zich.

Lodewijk werd dan ook weldra verplicht, den landerroof langs den Rijnstroom wederom af te staan, ontzuimende dezelve even spoedig als hij dezelve had ingenomen; doch brandstichting en verwoesting der eigendommen, van de onzijdige bewoners des Rhijn-Palts, was het afscheid van hen, welke men tegen hunnen vrijen wil, nog onlangs eene andere godsdienst had opgedrongen. Deze handelwijze deed de haat tegen *Lodewijk* alom nog hooger stijgen. Mentz wierd hem, na een beleg van 47 dagen, wederom ontnomen.

Voor Keizersweerd stelde zich *Coehoorn* aan het hoofd van een zijner bataillons, en ging *de vive force*, op de verdedigers los, die zich op eene zoo stoute onderneming niet genoegzaam gewapend hadden, hetgeen hun 400 man kostte en eene spoedige overgave bewerkte. De keurvorst van Brandenburg (1) vergenoegde zich, na de verovering van het bruggenhoofd, dat de vesting Bonn (1689) op den tegen-oever van den Rijn had met eene blokkade; wyl hij genoodzaakt was een groot gedeelte van zijn leger naar Mentz te zenden, en een ander tegen den maarschalk *de Boufflers*. Sedert 2 maanden bombardeerde hij vruchteloos deze vesting, hetgeen zijne oorzaken had, dat men, strijdig met *Coehoorn's* meening, den mortier bij uitsluiting tegen het binnenste der vesting bezigde, en niet tegen de vestingwerken zelve. *Coehoorn* had openlijk gezegd dat Bonn, tot dus verre met weinig voorspoed belegerd, op eene andere wijze ligtelijk te winnen ware. De hertog van *Lotharingen*, na zich bevorens van Mentz verzekerd te hebben, kwam zich bij hen voegen, en nu werd de eigenlijke belegering eerst ondernomen, waarvan men het bestier aan *Coehoorn* overliet. Deze de zwakheid der vesting aan de rivierzijde bemerkende, bestierde de belegering met zoo veel wijsheid, en maakte eene zoo doelmatige verandering in de wijze van aanval, dat zich dezelve als nu in drie dagen moest overgeven.

De brigadier *d'Asfeld*, die deze vesting met eene groote dapperheid verdedigde, werd doodelijk gewond (2).

(1) Deze was de grootvader van *Frederik den Grooten*.

(2) Hij werd door zijne grenadiers op eenen draagstoel uit de vesting mede gevoerd, zijnde door eenen musketkogel doodelijk gewond, niettegenstaande hij, naar de toenmalige gewoonte,

De *Clerac* en *La Lande* bevonden zich mede binnen de- zelve. Tot erkentenis bood de keurvorst *Coehoorn* aan, hem tot kolonel over twee zijner élite-bataillons te benoe- men, en zelfs tot den rang van generaal-majoor te ver- heffen, mits hij voortaan bij uitsluiting onder zijne ba- nieren wilde strijden, doch *Coehoorn* met liefde voor zijn vaderland beziel, en zelfs gebelgd over de behandeling, welke de keurvorst den braven *d'Asfeld* had aangedaan, heeft deze aanzienlijke eeramten beleefdelyk van de hand gewezen.

De maarschalk *d'Humières*, wilde tegen *Walcourt* het stoute voorbeeld van *Coehoorn* volgen, om deze slechts met eenen muur omringde stad, hoewel tegen de escala- des bestand, *de vive force* te veroveren; doch moest deze onderneming met eene dure les boeten. Zijn mislag was hier des te grooter, aangezien hij den storm van verre geheel ontbloot, en slechts met eenige veldstukken gewapend, tegen eene sterkte ondernam, welke gedurig door versche troepen ondersteund werd; terwijl *Coehoorn* bij Keizersweerd het oogenblik eener niet behoorlijke toe- bereide verdediging te baat nam, en slechts het voorbeeld van *Vauban*, tegen *Kamerrijk* en *Valenciennes* (1677), had gevolgd.

Lodewijk werd overal tot eene verwerende houding gedwongen. De *Noailles* was nog de eenigste Fransche generaal, welke eenen aanvallenden oorlog in Catalonië staande hield. Niettegenstaande deze verzwakking, liet *Lodewijk* niet na om *Jacobus II* een talrijk legerkorps toe te voegen, waartoe groote wervingen gedaan werden, en schonk hem eene wel toegeruste vloot, om Engeland te heroveren. De *Rosen* had het gebied over de troepen, ook de *Langieres* en *d'Astier* volgden hem. De Ieren, die aan *Jacobus II* waren getrouw gebleven, voeg- den zich bij hem; dan, bij de eerste belegering van Lon- derry, waren de rampen en tegenspoeden zoo groot, dat zij hunnen aanslag op Engeland weldra moesten sta- ken; ook *Schomberg* bedwong het oproerig Ierland, met de verovering van *Carrick* — *Fergus*.

met een harnas (*) bedekt was. De keurvorst welke hem eene kapitulatie had geweigerd, werd op het gezigt van dezen dap- peren verdediger ontroerd.

De hertog van *Lotharingen*, *Coehoorn* en vele anderen, omring- den deze brave, en bevestigden hem met smart hunne achting en eerbied. Hij werd door zijne vijanden begraven, die ter zij- ner eere eene treffelijke rede op zijn graf uitspraken.

(*) Tijdens *Coehoorn* en *Vauban*, werd het kuras en helm in belegeringen niet alleen door de mineurs en sappeurs gedragen, maar ook door de officieren van den staf en die der genie. *Annesson de Mallét* beschrijft ons deze dekings-middelen in zijne *Travaux de Mars*. *Coehoorn* droeg ook een kuras (zie zijn afbeeldsel door *Netscher*). In 1784 bewaarde *Le Pelletier de Rosambo* op het kasteel van Madrid, waarvan hij gouverneur was, de helm en kuras van *Vauban*, waarin men nog verscheidene deuken of indrukken bespeurde, als gevolgen der afgeweerde geweer- kogels.

Frankrijk zag zich nu meer en meer van alle zijden bedreigd. *Le Pelletier* nam zijn ontslag. *Vauban* zag alstoen ten duidelijkste in, dat er geene redding overbleef, zonder de Hugenoten in hunne volle regten te herstellen. Edel en groot waren in deze zijne pogingen (1). *Cati- nat*, *Fenelon*, *Noailles* en *Daguesseau* schaarden zich aan zijne zijde; doch de schijnheilige geestelijkheid van *Ce- vennes* en eenige beruchte vrouwen, stookten bij voort- doring het vuur der tweedragt en der onverdraagzaam- heid aan.

Dan, *Lodewijk's* trotschheid stond niet toe, om zijne dwaze handelwijze geheel te herroepen; nogtans werden eenige Hugenoten met meer zachtheid behandeld, en de koning liet dikwijls, hoewel te laat, zijn berouw blijken. *Ponchartrin* nam in 1690 den vervallen staat van het financie-wezen van *Le Pelletier* over, en door ongehoor- de volksschattingen hield men de zaken, hoewel op eene gebrekkige wijze, nog staande. — Van alle zijden had er eene groote werving plaats. Vier talrijke legers bragt men op de been, om de vijanden in *Vlaanderen*, *Duitsch- land*, *Italië* en *Rousillon* tegen te houden.

Terwijl de maarschalk *de Luxembourg* den 1sten Julij 1690 den slag bij *Fleurus* tegen den prins van *Waldeck* won, behaalde *Willem III*, door den maarschalk *de Schomberg* ondersteund, aan de *Boyne*, tegen *Jacobus II* en zijne aanhangers, eene zoo volmaakten zege, dat alsnu voor altijd de hoop, tot het weder beklimmen des troons door laatstgenoemde, vrijdeld werd, doch de dappere *Schomberg* moest hier zijn leven laten, hetwelk zijnen grooten meester veel smart veroorzaakte.

De eerstgenoemde batalje woonde *Coehoorn* als brigad- ier bij, en bood met 8 bataillons, die door hem wer- den aangevoerd, tegen een ver overmagtig leger eenen zoo langdurigen en dapperen tegenstand, tot dat hij eindelijk, van alle kanten door den vijand omsingeld, in zijne han- den had moeten vallen, zoo hij niet, door eene voor- beeldige getrouwheid van eenen zijner dienstknechten, ware gered geworden (2). *Coehoorn* gebood hier over die troe- pen, welke door den hertog van *Luxembourg* zoo zeer zijn geroemd geworden, zeggende: dat zij, met beleid en dapperheid, het grootste gedeelte van zijn leger eenen langen tijd bezig hielden en met eene onverzettelijke stand- vastigheid, voet voor voet, hunne stelling verdedigden. Wanneer *Coehoorn* meer zijne magt had kunnen doen gelden en daartoe eenen hooger rang bekleed had, zou- den zijne raadgevingen, ten opzichte der destijds geleverde veldslagen, eenen gunstigeren invloed hebben te weeg ge-

(1) Zie *Eclaircissements Historiques sur la révocation de l'Édit de Nantes*, par *M. de Rhullières*, chap. XVII, pag. 380; idem, tom. 2. *Allent*, pag. 244-247.

(2) *Ypeij*, enz., pag. 21.

bragt; want hij zeide dikwijls, dat men te weinig artillerie bij de mobile korpsen bezigde; waardoor zij, alvorens het schietgeweer te gebruiken, door hunnen vijand reeds eene al te groote nederlaag hadden ondervonden, om zich nog met denzelfden te kunnen meten. Niettegenstaande deze raadgevingen, had de vorst *van Waldeck*, voor deze bataille, namelijk den 15den April 1690, dit wapen slechts met 2 officieren vermeerderd.

Een zoo regtschapen beminnaar van zijn vaderland, zoo beroemd door zijne dapperheid als krijgskunde en zijne wijze raadgevingen, had zekerlijk nog grootere belooningen verdiend en eene betere behandeling dan hem de nijd en afgunst berokkenden. Het eeraamt 't welk hij tot hiertoe bekleedde, werd bij eene nieuwe organisatie door gunst en geheime kuiperij aan een ander geschonken, zoo dat hij alleen het bevel behield over de twee bataillons Nassau-Vriesland; een hoon, welke hem zoo zeer trof, dat hij liever verkoos om ook dit neder te leggen, hetgeen het dankbaar Vriesland hem had opgedragen, dan langer tegen bittere en rusteloze afgunst te worstelen. Hij leidde nu, hoewel kortstondig, een ambtelooz leven; dan Koning *Willem III*, niet willende gedoogen, dat de Staat van een zoo groot man beroofd zou worden, schonk hem het schoone regiment van den graaf *van Stirum*, 't welk door den dood van deszelfs waardigen chef was open gevallen, en zond hem daarmede naar Namen, om het kasteel dier stad in eenen beteren staat van verdediging te brengen (1); hetwelk hij met nieuwe voorwerken, op eene zoo krachtige wijze versterkte, dat hetzelfde, ten opzichte van den toenmaligen vestingbouw, als een meesterstuk beschouwd werd, gevende hij hetzelfde den naam van *William*. Intusschen stierf in Frankrijk den minister der marine *de Seignelai*, en *Lodewijk* ging Bergen-in-Henegouwen (1691) belegeren, van *Louvois*, *de Luxembourg*, *Vauban* en *Megrigny* gevolgd. Deze vesting werd naar de *Berthaimontsche* zijde aangevallen, waar *Megrigny* de door *Goulon* geoefende mineurs zoo doelmatig in het werk stelde, dat zulks grootendeels den overgang der vesting bewerkte; nogtans moeten wij hier aanmerken, dat deze vesting destijds zeer kwalijk versterkt was, biedende overal deszelfs zwakke muren reeds van verre tot het bresschieten aan. Ook liet *Vauban* dezelve dadelijk na de verovering in eenen beteren staat van tegenweer brengen.

Het onweer in Ierland nog niet ten volle voorbij gedreven zijnde, deed *Lodewijk* eene laatste poging, en zond nogmaals een leger, onder het opperbevel van *Saint-Ruth*, om Ierland te ondersteunen; welke troepen nogtans even spoedig als kort te voren, tegen *Willems* dappere legerbenden moesten bezwijken; wordende bijna zijn geheel leger bij Kil-

konnell krijgsgevangen genomen en *Saint-Ruth* verloor er zijn leven. Koning *Willem* dus geheel meester van Ierland, kwam naar Vlaanderen terug, en boezemde, door zijne tegenwoordigheid, den soldaten nieuwen moed in. *De Louvois*, welke reeds lang *Lodewijks* gunst miste, stierf in hetzelfde jaar en werd door *Barbezieux* opgevolgd.

Lodewijk bemerkende, dat men de vestingwerken van Namen in eenen beteren staat van tegenweer bragt, en op deze vesting te regt als een krachtig steunpunt zijner regter-flank, voor de verdere ondernemingen tegen de Nederlanden, zijne aandacht vestigende, verzamelde al zijne magt, en berende deze vesting den 25sten Mei 1692; terwijl de vestingwerken, waaraan *Coehoorn* nog bezig was, op lange na niet voleind waren. *Willem III* wilde de zwakke bezetting te hulp snellen; doch het berenningsleger was zoo talrijk en had reeds eene zoo goede stelling genomen, dat dit niet meer mogelijk was, en moest dus de verdedigers aan hun lot overlaten. De Rijngraaf en *Coehoorn*, die deze vesting tegen dit talrijke leger moesten verdedigen, hadden, met alleu mogelijken spoed, alle verdedigings-middelen in het werk gesteld; doch gebrek aan krijgsbehoefsten moest hen doen besluiten, bijna alles bij uitsluiting aan het kasteel op te offeren, zonder dezelve aan de zwakke vestingwerken der stad te versnipperen, welke toch voor geen langen tegenweer bestand waren. Het aangevallen front der stad werd dan ook weldra door *Vauban* bedwongen; want eens van alle zijden omarmd, werden deszelfs wallen en terre-pleinen, door de ricochet-schoten en verticale vuren, zoodanig schoon geveegd en geteisterd, dat niet alleen geene stukken meer konden bediend worden, maar ook de verdedigers werden gedwongen alie de op deze wijze geënfilleerde werken te verlaten. De stad moest zich dus reeds den 5den Junij, namelijk 7 dagen na het openen der loopgraven, onder beding eener eervolle kapitulatie, overgeven. De nieuwe, door *Coehoorn* begonnen, verschaning werd vervolgens door de loopgraven geheel omarmd, en, van het kasteel afgescheiden zijnde, alzoo aan hare eigene krachten overgelaten.

Het kanon der belegeraars maakte weldra verscheidene bressen, wegens de nog niet volbrachte aardenwerken, waardoor deze muren niet behoorlijk gedekt waren. De ricochet- en mortier-batterijen, welke een convergerend vuur op dit retranchement bragten, deden hetzelfde ook spoedig naar eenen puinhoop gelijken. *Coehoorn* verdedigde desniettemin nog even moedig de kleine oppervlakte, en de beide eerste stormen, welke zijne geringe bezetting moedig afweerde, bragten een verschrikkelijk bloedbad te weeg. Trouwens, hoewel *Coehoorn* slechts 1500 man had, boden zij tegen 15 vaandels, door 7 ba-

(1) *Ypeij*, enz., pag. 23.

tailloons ondersteund, twee dagen na elkander, van negen ure des morgens tot twee ure des namiddags, het hoofd aan de allergeweldigste aanvallen (1). Dan, bijkomende rampen stelden een perk aan zijne dapperheid. Niet alleen dat het hem, door schuld van anderen, aan vele noodwendigheden ontbrak, maar door het springen eener bom werd hij gewond, en, met smart en verontwaardiging op zijn gelaat, werd hij gedwongen zijn werk den vijand, onder eene eervolle kapitulatie, welke deze hem aanbood, den 22sten Mei 1692 over te geven.

Het kasteel van alle zijden ingesloten, weldra in bresen en puinhoopen veranderd, op vele plaatsen uit de veroverde verschansing ingezien en de revers genomen, wyl eenige voorliggende aardenwerken nog niet voltooid waren, moest eveneens, na eene hardnekkige verdediging, voor *Lodewijks* overmagt bukken, en gaf zich, hoewel mede onder de eervolste kapitulatie, den 30sten Mei daaraanvolgende over.

In deze belegering telde men ruim 3000 dooden en gekwetsten, waaronder zich verscheidene ingenieur- en artillerie-officieren bevonden. De aanvallers telden 1500 dooden en ruim 1600 gekwetsten. Elf hunner ingenieurs sneuvelden en zestien werden zwaar gewond.

Na de overgave van het fort William, verzamelde zich de menigte om *Coehoorn* te aanschouwen. Diep bedroefd verliet hij den met bloed en lijen overdekten puinhoop. Vermoeijenis, kommer en wonden hadden zijne gelaats-trekken kortstondig verbleekt; met een verslagen blik ging hij aan de zijde des *Rijngraafs*, met waggelende schreden, en zijne overwinning als eene belediging aanmerkende, door het Fransche leger. *Vauban*, den *Rijngraaf* en *Coehoorn* met het geringe overschot der bezetting ziende uitmarcheren, ging hun dadelijk te gemoet, en bood beiden met eene bevallige kieschheid, welke zijn edel karakter kenschetste, en huisvesting en tafel aan; terwijl hij tot *Coehoorn* zeide: « *Zevenmaal heb ik mijne batterijen veranderd, voor dat ik eenen aanval op uwe verschansing heb willen doen.* » Zoodra men zag, dat *Coehoorn's* groote moed en wakkerheid van geest elders meer en meer hoog geschat werden, en men hem *Vaubans* mededinger begon te noemen, groeide nijd en afgunst allengskens aan, en *Xpeij* merkt te regt aan: « Dat het waarschijnlijk aan de steeds toenemende afgunst zijner tijdgenooten te wijten was, dat *Willem III*, toen hij 3 jaren na dien tijd Namen belegerde, bij het begin dezer onderneming, den raad van *Coehoorn* verzuimd had te baat te nemen. »

Hoewel *Lodewijk* deze vesting overwon, was hij geenszins overal even voorspoedig; want bijna gelijktijdig met deze verovering, namelijk den 29sten Mei 1692, verloor

hij den zeeslag bij *La Hogue*, en na den slag werden 13 linijschepen, die geene haven konden bereiken, aan de Normandische kust verbrand; welke overwinnig den Engelschen nu ook het overwigt ter zee verschafte. Den 4den Augustus 1692 viel *Willem III* den maarschalk van *Luxembourg* bij *Steenkerken* aan, en hoewel de Franschen hierbij het veld behielden, had hun leger eenen zoo gevoeligen schok ondervonden, dat zij dit slechts langzaam en met veel moeite weder konden herstellen. Het leger van *Willem III*, dat tot nog toe niet talrijk was geweest, ontving daarentegen eene aanzienlijke versterking, zoo wel in personeel als in krijgs- en levensbehoefsten, welke men te *Ostende* ontscheepte. *Dixmuiden* en *Veurne* werden in eenen beteren staat van tegenweer gebragt; terwijl men *Duinkerken* met een bombardement bedreigde. *Luxembourg* trok naar *Kortrijk*, herstelde de vestingwerken dezer plaats, en liet onder *Duinkerken* een geretrancheerd kamp, tusschen de zee en het kanaal van *Furnes*, opwerpen. Nadat *Luxembourg* zijne troepen eene goede stelling had verzekerd, werd hij naar *Versailles* terug geroepen. De maarschalk *de Boufflers* nam *Veurne* en *Dixmuiden*, gedurende de winter-maanden, weder in, terwijl men nog met de vestingwerken bezig was, die hij na de verovering liet voort zetten.

Inmiddels veroverde de hertog van *Savoyje* de provincie *Dauphiné*, en na vele schatten uit dezelve met zich gevoerd en eenige vestingen ontmanteld te hebben, trok hij, wegens de menigte sneeuw, welke destijds viel, wederom over de *Alpen*. *Briançon*, *Fenestrelles* en *Mont-Dauphin* werden beter versterkt. Alvorens den veldtog van 1693 te beginnen, stelde *Lodewijk*, op het voorstel van *Vauban*, de orde van *Saint-Louis* in, waarvan *Vauban* tot grootkruis werd benoemd (2).

Terwijl *Lodewijk*, in *Vlaanderen*, tegen den *Prins van Oranje* ageerde, belegerde de maarschalk *de Villeroi* de vesting *Huy*, welke zich met deszelfs fort en kasteel, wegens de zwakke bezetting, spoedig aan *Megregny*, hoewel onder eene voordeelige kapitulatie, overgaf.

Nogtans kostte hun deze verovering veel; wordende er 3 ingenieurs der Franschen gedood en 6 zwaar gewond; in het algemeen bedroeg het verlies der aanvallers aan dooden en gekwetsten ruim het getal der bezetting. Na deze belegering viel de *bataille van Neerwinden* voor, tusschen den *Prins van Oranje* en den maarschalk van *Luxembourg*; waarbij deze laatste het slagveld behield (3). In

(2) In 1674 werd *Vauban* brigadier der infanterie; in 1676 *marechal-de-camp*; in 1678 *commissaris-generaal der fortificatiën*, en in 1689 *luitenant-generaal*.

(3) Nimmer had een veldheer met meer beleid en met minder verlies den aftogt gedaan, dan de *Prins van Oranje* na de veldslagen bij *Fleurus*, *Steenkerken* en *Neerwinde*. Wel verre

(1) *Xpeij*, gedenkschrift, enz., pag. 24.

deze bataille gebruikte men de reeds door *Coehoorn* zoo zeer aanbevolene *houwitsers*, welke men destijds in Frankrijk nog niet scheen te kennen; want als den maarschalk *van Luxembourg*, bij deze bataille, twee Hollandsche en zes Engelsche houwitsers in handen vielen, beschouwde hij die als het resultaat eener nieuwe uitvinding bij deze natiën. Het schijnt echter, dat men het nut van de houwitsers toenmaals bij de Franschen niet inzag, en zij dus weer in vergetenheid geraakten; want volgens *Durtubie* (1) zijn de eerste in Frankrijk, te Douai, niet voor 1749 gegoten geworden. Vroeger dan het jaar 1681 blijken ondertusschen reeds de houwitsers hier te lande bekend geweest te zijn; dewijl men in het werk van *Brink* (2), te dier tijd gedrukt, dezelve vermeld vindt. Ook in dezen tijd zijn zij, door den geschutgieter *Johannes Niepoort*, welke van het jaar 1665 tot 1706 landsgieter was, gegoten geworden. De eerste houwitsers hier te lande waren waarschijnlijk die van het kaliber van 16 $\frac{1}{2}$ steen. De graaf *van Hornes*, welke toenmaals generaal der artillerie was, drong met *Coehoorn* op eene talrijker artillerie aan, en bewerkte dat dit korps, van den 15den Maart 1690 tot Augustus 1693, reeds met 25 officieren vermeerderd werd.

Lodewijk ging nu Charleroi belegeren, door *Vauban* bestierd, welke hier wederom zoo doelmatig zijne ricochet-batterijen bezigde, en vooral op de beide vleugels van het omarmde front, dat weldra deszelfs geheele defensie werd nitgedoofd. *Vauban* had deze vesting zelf doen bouwen, en dit is dus een bewijs, hoe weinig zijne manier van versterken, tegen deze nieuwe wijze van aanval, bestand is.

Nogtans werd deze vesting, niettegenstaande eene zoo verbeterde wijze van aanval, met eene zeldzame dapperheid verdedigd; want van eene bezetting van 4500 man zag men er slechts 1200 uitmarcheren, onder eene naar hunne eischen bedongene, eervolle kapitulatie, de overige waren alle gesneuveld of zwaar gewond, hetwelk door de verdedigers aan de bij hen toenmaals zoo genoemde *doopschoten* (3) werd toegeschreven, welke, zoo als zij zei-

van overwonnen te zijn, verscheen hij weinige dagen daarna wederom met talrijker legers, en jaagde den vijand op neuen strijde uit. Ook zeide *Lodewijk* zelf, na de bataille van Neerwinde: « Le duc de Luxembourg a attaqué en prince de Condé, et le prince d'Orange a fait sa retraite en marechal de Turenne. »

(1) *Manuel de l'Artilleur, Introduction*, pag. 7.

(2) Beschrijvinghe der Hollandsche Artillerije, in 8°, Amsterdam, pag. 70.

(3) Zie verder omtrent deze benaming, welke men destijds aan de ricochet-schoten gaf, in de oorlogskundige beschrijving der veldslagen en belegeringen des prinses *Eugenius*, enz., door *Rousset*, 2de deel, in fol., pag. 168. 's Hage 1729.

den, met zoo weinig geruchts, onder flauwe bogen, de lengte der werken doorliepen, dat men er zich nergens tegen kon wachten, en welke eene verschrikkelijke slagting te weeg bragten. Van den belegeraar sneuvelden 6 ingenieurs en 3 werden er zwaar gewond. *Vauban* deed gedurende deze belegering, hoewel vruchteloos, 2 aanvallen *de vive force*, waarbij hij reeds het schietgeweer met het toegevoegde bajonet liet gebruiken.

De Prins *van Oranje* nam Dixmuiden (1694) terug, waarvan hij de begonnen vestingwerken met meer spoed liet doorzetten, en terwijl hij het door *Luxembourg* bij Kortrijk verschanste leger observeerde, zond hij *Coehoorn*, met een gedeelte van het leger, naar Huy, om de Franschen dit belangrijk punt te ontnemen. *Coehoorn* bestierde deze belegering. Aangezien de verbeteringen, welke de Franschen, na hunne laatste verovering, aan het kasteel en het fort Picard hadden toegebracht, daarbij in aanmerking genomen, de bezwaren en hindernissen om deze sterkte tegen eene sterk hellende rots met loopgraven te naderen, waartoe op vele plaatsen gebrek aan aarde was, en waarbij men van alle zijden zoude worden ingezien en de revers genomen; verder den langdurigen tijd om bedekte sappen te formeren, en eindelijk, het bewustzijn dat er binnen deze sterkte gebrek aan kazematten en blindingen was, blijvende den verdedigers slechts eene benaauwde en zwakke boven-defensie over, deed zulks *Coehoorn* te regt besluiten, om liever den mortier en een grooter aantal stukken te bezigen; te meer, wijl het revêtement van het kasteel van eene bijliggende hoogte geheel zichtbaar was, en tevens verscheiden werken ingezien werden. *Coehoorn* liet alzoo 80 stukken op den naastbij gelegen berg brengen, onder welk getal zich 15 mortieren bevonden.

Nauwelijks hadden dezelve een dag gewerkt, of het kasteel had door dit verschrikkelijk convergerende vuur, reeds eene menigte bressen; alle borstweringen werden ontkruind, de afvliegende stukken der zoogenaamde borstwering-muurtjes, welke terzelve hoogte van het bovenvlak der borstweer waren opgetrokken, verminkten de achter deze borstweringen staande verdedigers; de weinige gemaakte blindingen werden vernield of in brand geschoten, en geene verzekerde bergplaats voor het overvloedige buskruid aantreffende, werd zulks, uit vrees voor ongelukken, van de rots naar beneden geworpen. Na deze uitwerking liet *Coehoorn* eenen storm doen, waarbij alle de buitenste posten veroverd werden, en bij eenen tweeden storm gaf zich deze geheele sterkte over. *Coehoorn* had dus in alles 10 dagen besteed, waartoe het in werking brengen der batterijen reeds een groot gedeelte vereischte. De brave *Regnac*, welke zich tot op het laatste oogenblik met veel dapperheid verdedigde, en

daarom door *Coehoorn* ook met groote onderscheiding werd behandeld, telde naauwelijks bij het uitmarcheren nog het $\frac{1}{3}$ zijner aanvankelijke bezetting, zijnde de overige of gesneuveld of met wonden bedekt. De verdienstelijke *Filley* en eene menigte andere ingenieurs, als: *Coupy*, *d'Erigny*, *de Bragelogne*, bevonden zich bij de bezetting.

Terwijl de maarschalk *de Noailles* eene vruchteloze poging tegen Barcelona aanwendde, ten gevolge der aankomst eener Engelsche vloot in de Middellandsche zee, lieten de Engelschen Havre, Duinkerken en Dieppe bombarderen, welke laatste zeehavens bijna geheel verbrandde, aangezien de huizen grootendeels van hout gebouwd waren. In de beide eerste zeehavens, verbrande men schier alle magazijnen, tuighuizen en werven. Het gebruik der bomben en gloeiende kogels werd meer en meer ingevoerd.

Lodewijk begon, in 1695, reeds het 8ste jaar van den nieuw aangevangen oorlog, zonder eenige beslissing te bewerken; integendeel deed zich alles op het onvooroordeeligste voor. Zijn leger zag hij, dagelijks, op alle punten verminderen, en naauwelijks kon men hetzelfde, door ontzaggelijke wervingen, staande houden. De geldmiddelen werden allengskens meer en meer uitgeput, en de dappere *Luxembourg*, welke dit jaar kwam te overlijden, werd door den maarschalk *de Villeroi* vervangen, welke geenszins zijne talenten bezat. Den Prins *van Oranje* steeds het verlies van Namen ten spijt verstrekkende, aangezien dit tot een sleutel en krachtig steunpunt voor het Fransche leger, op hare regter-flank, verstrekte, en tevens de ondernemingen van de zijde van Duitschland afwerende, besloot hun hetzelfde wederom te ontnemen, en trok daartoe den 2den Julij 1695 op Namen aan, met een aanzienlijk legerkorps. De maarschalk *de Villeroi* nam inmiddels Dixmuiden en Deinse weg, en liet derzelve vestingwerken slechten.

Terwijl men Namen begon te belegeren, begaf zich *de Villeroi* naar Brussel, wreekte zich op de inwoners dezer schoone stad, door dezelve vruchteloos te bombarderen, vergenoegde zich met eene groote schade, welke hij aan dezelve had toegebracht, en koos den aftogt. De Prins *van Oranje* in zijne voornemens willende te leur stellen, wendde zich *de Villeroi* naar Namen; doch *Vaudemont* had zijn leger reeds met dat van koning *Willem* verenigd, en hunne stelling was dermate goed gekozen, dat er aan *Villeroi* niets overbleef, dan alles met kalmte in de verte te aanschouwen, zonder *Boufflers* en *Guiscard*, die zich in deze vesting bevonden, eenigen bijstand te kunnen verleen; zelfs vond hij het raadzamer zich te verwijderen.

Hetzelfde, wat dus aan den Prins *van Oranje* in 1692 gebeurde, viel hier *Lodewijk* ten deel.

Even als de Franschen, in de belegering van 1692, begon men dadelijk de stad aan de zijde der St. Nicolaaspoort aan te vallen. *Megrigny* bevond zich mede bij de verdedigers, en voltooide met den meesten spoed nog eenige retranchementen, welke de toegangen tot het kasteel dekten. Aan *Guiscard* werd het opper-kommando overgelaten. Na de eerste belegering had *Vauban* in alle vorige gebreken, en alstoen nog maar slechts ten halve uitgevoerde werken, doen voorzien; zoo was, behalve de menigvuldige verbeteringen aan het kasteel en het fort William, ook het front voor de St. Nicolaaspoort door geslotene en behoorlijk gerevêteerde redouten verdedigd. Eene talrijke bezetting, van alle noodwendigheden en krijgshoeften voorzien, was geene geringe hinderpaal. De Franschen hadden, op den raad van *Vauban* (1), de aan de noordzijde gelegene heuvels met eenige sterkten en het kasteel met nieuwe retranchementen dermate versterkt, dat zij de stad voor onwinbaar hielden, en daarom op eene der poorten lieten zetten: « *Zij kan overgegeven, maar niet overwonnen worden* » (2). Gedurende de eerste dagen van het beleg, waren ook velen inderdaad van dat gevoelen; omdat men, met de loopgraven tot aan de stad en het kasteel gevorderd zijnde, ontelbare kogels genoegzaam te vergeefs verspild had.

Ondertusschen had *Coehoorn*, in het bijzijn zijner vrienden, openlijk gezegd: dat de stad op zulk eene wijze niet te winnen ware, maar dat hier meer overleg en beleid gevorderd werden. De Koning wien dit ter oore kwam, en zich de uitstekende daden van *Coehoorn* herinnerde, droeg hem de zorg van het beleg op.

De belegering had tot nog toe slechts uit eenige vergeefsche aanvallen op de buitenwerken bestaan. *Coehoorn* liet dadelijk langs den oever der Maas chemineren in de rigting der St. Nicolaaspoort, en de redoute de Ballard, welke laatste hem in dit voornemen aanmerkelijk hinderde; dan, bemerkende dat dezelve alleen eene geringe binnen-ruimte en geene gekazematteerde defensie had, omarmde hij dezelve met zijne loopgraven, en dwong de bezetting, door eene menigte van verticale vuren uit zijne hand-mortiertjes, om zich aan hem over te geven. Nu plaatste *Coehoorn*, tegen alle reverse vuren gedekt, aan de oostzijde van de Maas, nevens de St. Nicolaaspoort, zijne bres- en demonteerbatterijen, waaruit hij de naast aan de rivier gelegene versterkingen met een groot aantal stukken, door horizontale schoten, zoodanig teisterde, dat de muren, zoo door de wel aangebrachte schoten als ten gevolge des drangs der op en

(1) Instruction des reparations, etc: des villes et du chateau de Namur, redigée par *Vauban* 1692.

(2) *Ypeij*, blad. 28.

achterliggende aarde bezwijkende, op geheele lengten instortten. Hier van daan nog het spreekwoord der toenmalige artilleristen: « *Horizontaal mist niet* » (1). *Coehoorn* verschaftte hierdoor aan zijne troepen de gelegenheid, om langs den kant tusschen de rivier en de verbrijzelde muren heen te glippen, eenen storm te doen, dien hij zelve bestierde en door welks goeden uitslag, hij de belegerden eenen zoo grooten schrik aanjoeg, dat zij dadelijk, namelijk den 4den Augustus, het teeken der overgave opstaken. Eenige dagen voor de verovering der stad, had men zich ook van den ouden ringmuur meester gemaakt, waarachter de Franschen in 1692 hunne eerste aanvallings-werken tegen het kasteel oprichtten. Van den 30sten tot den 31sten Julij, had men aldaar reeds de loopgraven tegen het kasteel begonnen, doch *Coehoorn* liet, tot meerdere verzekering, tegen het fort William en het retranchement het Cachot eene groote parallel of wapenplaats aanbrengen, van de eene zijde door de Maas gedekt en van de andere zijde tegen de Sambre aansluitende. Door de nieuw aangebragte werken, sedert de eerste belegering, was het *Coehoorn* onmogelijk het fort, even als te voren, geheel in te sluiten, en zijne loopgraven meer voorwaarts op het glacis uitbreidende, zoude men zich van alle zijden hebben zien de revers nemen. *Coehoorn* wist daarenboven hoe weinige dekkings-middelen het kasteel aan de verdedigers opleverde, en verkoos daarom te regt deszelfs bezetting door den mortier te bedwingen. Zestig mortieren, welke hij hiertoe bezigde, bragten het fort William en het kasteel weldra tot zwijgen; wordende alle aangebragte dekkings-middelen vernield; daarenboven deed hij de muren van dit fort en van het kasteel, welke meestal zichtbaar waren, door 147 stukken, van zwaar kaliber, zoodanig teisteren en beuken, dat zich weldra alles als eene doorgaande bres vertoonde. *Coehoorn* deed hierna twee stormen, welke hij zelf aanvoerde, hetwelk een zoo gunstig gevolg had, dat zich de maarschalk *de Boufflers* als krijgsgevangene moest overgeven, zonder de voorwaarde te hebben kunnen bekomen, om met zijn leger naar Frankrijk terug te keeren, wordende hem nogtans toegestaan, om tot den 5den daaraanvolgende in het fort te blijven. Dan *Lodewijk* liet hem tegen andere troepen uitwisselen, namelijk tegen de vorige bezetting van Dixmuiden, welke men, door het schenden van het aangegane verdrag der kapitulatie, naar Frankrijk als krijgsgevangenen had weggevoerd. Er was wederzijds veel bloed gestort. Het biuneste van het fort was, even als de glacis, met lijken overdekt; nogtans overtrof het verlies der aanvallers verre weg dat der bezetting, want de eerste hadden meer dan 10,000 man aan dooden en gekwetsten, terwijl de verde-

(1) *Xpeij*, bladz. 271.

digers 5000 dooden en 3000 gekwetsten telden. De Nederlandsche ingenieurs *Vleugel* en *Tobias Reijnard* bewezen in deze belegering hunne groote diensten en hadden zich met roem bedekt. De ingenieur-generaal *de l'Espinasse* werd doodlijk gewond, zoodat hij kort daarna te Maastricht overleed (2). *Julius Ernst van Testau* bestierde de artillerie, en bedekte zich met heldenroem.

Volgens sommige schrijvers zoude deze dappere generaal, aan de menigvuldige wonden, welke hij in deze belegering bekwam, zijn overleden; andere daarentegen, vermeenen dat hij zijne demissie heeft gevraagd, dewijl hij vreesde door den generaal *Coehoorn* voorbij gegaan te zullen worden (3).

De verhalen omtrent het gebeurde, gedurende deze merkwaardige belegering, zijn zeer verschillende en uit elkan- der loopende; vooral diegenen, welke destijds in Frankrijk werden gedrukt, waarin men zichtbaar alles heeft trachten op te offeren, om *Lodewijks* roem, ten koste der waarheid, te vergrooten (4).

Ook de anderzins verdienstelijke *Allent*, heeft in zijne *Histoire du corps Impérial du Genie*, de gebeurtenissen van dien tijd, dikwerf met eene overgrootte partijdigheid beschreven, en wist het *suum cuique*, met behendigheid, in vele belangrijke omstandigheden te vermijden. *Coehoorn* wordt door hem in deze belegering, wel is waar, als een der dapperste krijgs-oversten van zijnen tijd erkend, doch komt steeds voor als alleen met woest geweld te hebben behaald, wat *Vauban* langs beter gebaande wegen, door industrie en met minder bloedstorting bekwam. Hoe dit dan ook zij, en hoewel er niemand aan zal twijfelen, dat *Vauban* hem, door zijne menigvuldige bestierde belegeringen en de aanwending der ricochet-schoten, in den aanval overtrof, zal niemand ook wederom het andere uiterste ten opzichte van *Coehoorn* aannemen; en, wanneer *Allent* hiervan overtuigd was, waarom heeft hij dan juist die belegeringen, waarin *Coehoorn* deel nam, met eene zoo groote onnaauwkeurigheid beschreven, latende die gedeelten weg, welke voorzeker het tegendeel zouden bevestigen? Nie-

(2) *Sijlerus* saeken van staet en van oorlogh, 44e boek.

(3) *Julius Ernst van Testau* werd den 25sten October 1694 generaal der artillerie. Hij behartigde dit wapen huiltengemeen. Van den 6den Mei 1695 tot het einde van dat jaar, vermeerderde hij hetzelfde met 6 officieren, en bewerkte met *Coehoorn*, bij den koning, dat deze, van den 6den Augustus 1693 tot den 24sten September 1696, het geheele wapen der artillerie in de Nederlanden nog met 36 officieren vergrootte.

(4) De minst partijdige en naauwkeurigste is die, welke op bevel van Koning *Willem*, in 1696, in fol. te 's Gravenhage gedrukt werd, waarbij verscheidene plans gevoegd zijn, om den staat der zaken beter toe te lichten.

mand zal ook miskennen, dat *Coehoorn* hem in het verdedigen eener vesting zoo niet overtrof, althans niets toegaf (1), stellende te regt tot grondregel: « Dat het eene even groote wetenschap is, eene forteresse naar de kunst te defenderen en allerlei aanvallen af te slaan, dan eene forteresse wel te versterken » (2).

Coehoorn vermeederde overal, door den goeden uitslag dezer laatstgenoemde belegering, zijnen reeds verworven roem. De keurvorst van Beijeren, met eene zoo uitstekende dapperheid ingenomen, schonk hem 5 stukken geschut, en Koning *Willem* verhief hem, den 4den November 1695, voor deze en menige andere aan het Vaderland bewezene diensten, tot luitenant-generaal der infanterie en opper-vestingbouwmeester, hem tevens nog bovendien een aanzienlijk regiment vereerende. Dit alles scheen der milddadigheid van dezen grootmoedigen Koning nog te gering toe; want gelijktijdig gaf hij hem de vrijheid, om het vorige regiment, waarover hij tot daartoe het bevel gevoerd had, aan zijnen oudsten zoon over te dragen, welke eer *Coehoorn*, omdat zijn zoon nog maar een teeder jongeling was, edelmoedig weigerde (3).

Bentink, grave van *Portland*, raadde hem aan om het gouvernement van Breda te verzoeken, hem reden gevende van te denken, dat hij zulks ligtelijk verwerven zou; dan *Coehoorn* vergenoegde zich volkomen met de aanzienlijke eer-ambten, die men hem had opgedragen, en wilde dezen raad niet opvolgen.

Het verlies van Namen trof *Lodewijk* ten sterkste, en ook *Vauban*, die deze vesting als het belangrijkste punt voor verdere operatiën beschouwde. Der Franschen rechterflank was alsnu minder verzekerd, als hebbende op deze grenzen geen enkel verzekerd steunpunt meer. Frankrijk moest dus wederom van alle zijden het defensive aannemen. De hertog van Savoyen nam *Casal*, en de Spanjaarden ontnamen den Franschen verscheidene plaatsen in Kataloniën. De Engelschen bragten nog gedurig, door het bombarderen en het werpen van gloeiende kogels, groote verwoestingen in de Fransche zeehavens aan. *Vauban* hield zich intusschen te Brest met *Renau* onledig, om de zeehavens tegen deze onheilen te behoeden. — *Vauban* raadt meer algemeen de geretrancheerde kampen onder de vestingen aan, en haalt ten voorbeelde bij, het bewezen nut te Luik, Kortrijk en Veurne, bij welke eerste plaats het kamp de belegering belette, bij de beide laatste red-

(1) *Vauban* heeft eigenlijk niet eene enkele vesting verdedigd; want de Prins van Oranje vond het in 1674 raadzamer en voordeeliger, de verovering van Grave te bespoedigen, dan zich met Oudenaerde onledig te houden, welke vesting *Vauban* wilde verdedigen.

(2) *Coehoorn*, nieuwe Vestingbouw, voorrede, bladz. 6.

(3) *Ypoij*, Gedenkschrift, enz., bladz. 31-32.

deden de legerkampen West-Vlaanderen; ook merkt hij daar bij aan, dat wanneer *Vaudemont* het geretrancheerde kamp bij Brussel dit jaar bezet had, deze stad alsdan, van de zijde van *Villeroi*, geene millioenen aan verwoestingen zoude hebben ondergaan, en eindelijk dat *Catinat*, te Dblon in dit zelfde jaar zich versterkende, aan een geheel leger het doordringen der Alpen belette. De Prins van Oranje liet te *Andrezeel*, onder *Leuven*, en bij andere plaatsen, met een gunstig gevolg, geretrancheerde kampen opwerpen. Het geretrancheerde kamp te *Heilbron*, hield het magtige leger van den Dauphin tegen. Niettegenstaande de menigte voorbeelden, welke *Vauban* voor het nut dezer geretrancheerde kampen aanhaalde, en waardoor de Franschen destijds, bij menige benaauwde defensive operatie, groote bloedstortingen zouden hebben kunnen vermijden, was het vooroordeel tegen dezelve al te zeer ingeworteld, waartoe welligt ook de menigvuldige kwalijk aangebrachte en daarna overrompelde verschansingen hadden aanleiding gegeven; onder anderen, het voorgevallene te *Arras*, dat te *Valenciennes*, het kwalijk aangebrachte geretrancheerde kamp bij *Maubeuge*, enz.

De zaken in Italië eenigzins vereffend hebbende, vereenigde *Lodewijk*, in 1696, het derwaarts gezonden leger met dat op de Vlaamsche frontieren, en nam wederom het offensive aan. De eerste belegering, welke er in het volgende jaar werd ondernomen, was die van de vesting *Ath*, door *Vauban* zelve eenige jaren nieuw versterkt, en voor een meesterstuk van zijnen toenmaligen vestingbouw gehouden (4). *Megrigny*, *Filley*, *Dupuy* en eene menigte andere vermaarde ingenieurs ondersteunden *Vauban* in zijne onderneming.

Vauban sloot dadelijk het aangevallene front met de beide collaterale in, en plaatste alhier, ten einde eene meer zekere rigting te hebben, zijne ricochet-batterijen in de 2de parallel op de verlengden der ravelijns- en bastions-facen, der uitspringende branches van den bedekten weg, enz. Gelijktijdig werden eenige mortieren op deze zelfde verlengden, tusschen de 1ste en 2de parallel, in werking gebracht.

De ondervinding had *Vauban* reeds van de verschrikkelijke uitwerking dezer schoten, in alle de belegeringen, na *Philipsburg*, overtuigd; doch het vooroordeel bij vele chefs der artillerie en eene niet behoorlijke bediening hadden niet altijd een even gunstig gevolg voor de belegeraars gehad.

Thans bestierde *Vauban* zelf de batterijen, waarin hem de maarschalk *de Catinat*, *Vigni*, *Bellanger* en meer andere ervaren artillerie-officieren de behulpzame hand boden. Naauwelijks had men met deze batterijen

(4) *Mandar*, archit. des forter., pag. 541; *Le Blond*, traité de l'attaque, pag. 288 enz.

een onafgebroken vuur begonnen, of eensklaps heerschte er eene stilte op de geënfilerde wallen; noch het kanonoch het geweer-vuur der verdedigers liet zich meer hooren. *Vauban* ontwaarde nu de verwoestingen, welke deze schoten aan de flankbiedende artillerie en aan de verdedigers toebagten; want bijna alle de kogels kwamen binnen de geënfilerde wallen op het doelmatigste aan, strijkende met hunnen eersten boog rakelings over de kruin der borstwering, of over de aldaar geplaatste schanskorven, en sloegen op het banket, of digt bij het begin der geënfilerde kruinen, op, van waar zij met 2 of 3 kleinere bogen opsprongen, de raders der stukken en hunne affuiten verbrijzelden, de op de banketten en wallen geschaarde verdedigers en de bedieners van het geschut wegmaaiden, en alles zoodanig teisterden en onveilig maakten, dat men zich nergens tegen dezelve kon beveiligen. De dappere verdedigers werden, wegens de rampen, die hen onophoudelijk te beurt vielen, zoo magteloos, dat *Vauban* het niet eens noodig oordeelde eene 3de parallel te openen, en dadelijk met de slingersgewijze loopgraven de saillant des bedekten wegs ging bekroonen. De verloren ricochet-schoten hadden de gemeenschap, door middel der houten bruggen naar de ravelijnen, geheel vernield; de artillerie, achter de bastions-flanken, was zoodanig door de ruggelings aankomende enfiladen der ricochetten vernield, dat dezelve niet meer kon bediend worden; *Vauban* verdreef de verdedigers achter de tenaille door bricol-schoten (1), dat is: hij liet uit de contre-batterijen, op de contrescarp voor de bastions-punten, in eene schuinsche rigting, ongeveer tegen het midden der courtine schieten, van welke de kogels, wederom afstuitende, ruglings en schuins invallende, de verdedigers der tenaille troffen en aldaar weldra alles schoon veeqden, hetgeen dus almede bewijst, dat de tenailles naar *Vauban* en *Cormontaingne* aangebragt, weinig waarde hebben.

Aan de verdedigers bleef dus niets over dan verbrijzelden affuiten en grootendeels verminkte soldaten; hierom oordeelde het de dappere verdediger, de graaf *de Roeux*,

(1) Op den raad van den kolonel *Puysegur*, werden diergelijke bricol-schoten reeds met een goed gevolg bij de belegering van *Orevelingen*, in het jaar 1644, gebezigt, om een door het orillon gedekt kanon te demonteren. (*Mémoires de Puysegur*, pag. 246; *Hoyer, Geschichte der Kriegsk.*, 1e band § 520 und 521.)

De Venetiaansche ingenieur *Thomas Morety*, maakt in zijn *Traité d'artillerie*, in 1672 te *Brescia* gedrukt, ook van deze bricol-schoten gewag. Sommigen en zelfs ervaren artilleristen, onder anderen *Lamartillière, Recherches &c.*, tom. 1, pag. 422, en *Cassendi, Aide-mémoire table des matières*, pag. CXXXIII 5e ed., hebben bij dezen schrijver den oorsprong der ricochet-schoten willen opdalen; doch de Italiaansche tekst van dezen auteur bewijst, dat hij slechts de *bricol-schoten* bedoelde.

voordeeliger eene eervolle kapitulatie aan te nemen, dan den storm op de reeds gevormde bressen met zijn magteloos overschot af te wachten. De belegering duurde in het geheel, na de opening der loopgraven, slechts 13 dagen, en het verhaal derzelve meldt: « dat de tamboer, welke de chamade tot de overgaaf der vesting moest slaan, genoodzaakt was zich achter de keel van het bastion te verbergen, dewijl geen mensch, wegens het menigvuldige schieten, op het bastion zelve blijven konde » (2).

Vauban zelf werd hier ligtelijk gewond, en verloor ditmaal maar een ingenieur, *Courtin* genaamd, hoewel er 8 zware wonden bekwamen; in het geheel telde hij slechts 50 dooden en 150 gekwetsten. Het verlies der belegerden was meer dan het tienvoud. Nimmer was er eene belegering met meer wijsheid en overleg uitgevoerd; men noemt dezelve daarom nog: *het model des Vaubanschen aanvals*.

Vauban had reeds lang te voren te kennen gegeven, dat deze zijne nieuwe wijze van aanval aan het gewone gebastioneerde stelsel eene zekere doodwonde toebragt, en sloeg hij dus te *Befort* en *Landau* reeds andere wegen in.

Niettegenstaande de voortreffelijkheid der tracés van *Coehoorn*, zijn dezelve ook aan de ricochet-schoten onderworpen; nogtans bestaat dit hier veel minder (zelfs minder dan in het tracé van *Cormontaingne* (1741)); wijl *Coehoorn* meer dekking voor zijne artillerie zocht, en zich alstoen ook reeds veel meer van bedekte vuren bediende. Zijne schriften over den vestingbouw dageeekenen ook van 5 jaren vroeger, dan de aanwending der ricochet-schoten. In het laatste hoofdstuk zijns nieuwen vestingbouws, spreekt hij alleen van de directe enfilade-schoten; dan in de vestingwerken, welke hij op het laatst der 17de eeuw ontwierp, bespeurt men wel degelijk, dat hij met dezelve bekend was, aangezien hij de verlengden der walgangen meer aan deze schoten heeft zoeken te onttrekken, welke te dien einde, ofschoon in overeenkomst met zijne grondbeginselen, van zijne 3 voorgestelde systemen afwijken (3). Van het laatst opgebouwde front van *Bergen-op-Zoom*, 't welk hij nog kort voor zijnen dood had ontworpen, zijn de bastions zoodanig geleid, dat men bezwaarlijk ricochet-batterijen op de ver-

(2) *Journal du siège d'Atk*, imprimé à la suite des mémoires de *Goulon*, ed. 1754; *Histoire mil. de Quincy; Bousmard*, tom. 1, pag. 19; *Pircher, kurzer unterr. in der belag-kunst* Berlin 1777, pag. 174, enz.

(3) *De Belair* merkt in zijne *éléments de fortification* te regt aan: « dat men, om zich van *Coehoorns* uitstekende talenten te overtuigen, eerder zijne uitgevoerde vestingwerken moet in aanmerking nemen, dan zich alleen aan zijne geschetste tracés houden. »

lengden der walgangen kan aanleggen, en in plaats van de bedekte wegen met lange rechte branches veldwaarts te doen springen, heeft hij dezelve eene rechthoekige tenaillenvormige gedaante gegeven, waardoor derzelver anderzins lange branches nu overal gebroken en door de groote wapenplaatsen aanmerkelijk verkort zijn. Het geheele tracé, benevens de naderhand door *Coehoorn* gemaakte verbeteringen aan laatstgenoemde vesting, wijzen duidelijk aan, dat hij van deze schoten kennis droeg; want overal brak hij de lange veldwaartskeerende kruinen, hun verschillende rigtingen gevende; maakte de uitspringende hoeken der bastions zoo stomp, als het de plaatselijke omstandigheden toelieten; dekte bovendien zijne flanken op eene wijze, dat zij bijna onmogelijk kunnen worden tot zwijgen gebracht; ook bediende hij zich van eenige gekazematteerde vuren en gecreneleerde galerijen, trachtende meer vuren op de kapitalen der werken te brengen, dan men nog elders gedaan had; in het kort, hij toonde in het bevestigen dezer plaats, dat hij zich de regelen des aanvallers had weten ten nutte te maken.

Te regt moet zich ieder vestingbouwkundige, over den toenmaligen eentoonigen en gebrekkigen opbouw van zoo vele vestingen, bij onze naburen, verwonderen; vooral wegens de groote en menigvuldige lessen, waarmede zich *Vauban* verrijkt had. Alles bestond slechts in eenige zeer geringe verbeteringen aan een tracé toe te voegen, 't welk reeds langer dan eene eeuw bekend was. « *L'élonnement croit* » (zegt *Mandar*, pag. 541) « quand on considère le peu de moyens conservateurs et défensifs que *Vauban* a donnés à ses places, après avoir vu *Coëhorn* déployer de si prodigeux moyens d'attaque à Namur (1695) et à Bonn, et après avoir pris lui-même, en 1697, Ath, son chef-d'oeuvre, en treize jours de tranchée ouverte, malgré la vigoureuse défense qu'on y fit. »

« Ajoutons encore à ces remarques, que *Coëhorn* a publié ses ouvrages en 1682 et 1685, et qu'il n'est pas présumable que des idées aussi ingénieuses que celles qu'il présenta, n'aient pas été connues de *Vauban* » (1). Op vele plaatsen heeft *Coehoorn*, in zijne tracés bij de

(1) Naderhand hebben ook alle ervarenne krijgskundigen *Coehoorn's* uitstekende talenten bewonderd, en hoewel men *Vauban* als aanvaller, den zoo zeer verdienden roem heeft toegekend, heeft men in het beoordeelen der menigte vestingen, waarmede hij gelijktijdig de frontieren versterkte, slechts eene groote inhoudenheid en onverschilligheid in acht genomen.

De generaal *Lloyd*, een groot krijgskundige, zegt daarom ook te regt, van eene der belangrijkste frontieren door *Vauban* versterkt, namelijk die van Sedan tot Charlemont en Duinkerken: « *Cette partie est plutôt fortifiée que forte.* » (Zie zijne *Mem. polit. et milit.*, pag. 308.)

escarpen, geen revêtement voorgeschreven; hoewel dit nimmer plaats heeft dan bij diepe en zeer breede natte grachten, waarvan men in het noordelijk gedeelte van Nederland meest altijd kan gebruik maken; nogtans merkt *Coehoorn*, in zijnen Nieuwen Vestingbouw, op verscheidene plaatsen aan: dat hij dit alleen voor de Nederlanden uit bezuiniging alzo voordroeg; eensdeels, dewijl alhier 's Lands middelen geene zoo groote opofferingen gedoogen, en anderdeels, naardien bij de meeste vestingen, de onderhoefingen, alsmede de breede en zware funderingen, wegens de slechte grondsoorten, welligt meer zouden hebben gekost dan de schoone muren zelve; terwijl hij, in een ander geval, wel degelijk eenen grooten prijs op eene wel gedekte, meer hooge en sterke bekleeding stelde; zeggende: den vijand, hierdoor, tot het bresschieten te dwingen, en raadt dezelve, wanneer zulks de geldmiddelen toelaten, ten hoogste aan bij de lage wallen, enz.

De weinige hoogte kwam alzo eerstelijk voort uit zuinigheid, en ten tweede, dewijl *Coehoorn* in den Franschen bouwtrant met zeer hooge bekleedings-muren opgemerkt had, dat de borstweringen, bij het bresschieten, geheel mede naar beneden kwamen. Hij was daarom van oordeel: dat het voordeliger was de revêtements-muren iets lager te nemen, de borstwering door middel eener berm zoo verre naar achteren te trekken, dat, na het bresschieten, ten minste nog altijd eene borstwering van ruim 4 à 5 ellen dikte, met een buiten-talud, onder de natuurlijke helling staan blijft; waartegen het alsdan nog altijd zeer bezwaarlijk is op enkele plaatsen den storm te wagen, en waardoor niet, als naar gewoonte, de gemeenschap op de wallen wordt gezien en verhinderd. *Coehoorn* liet deze bermen daarenboven op de fronten van aanval door fraiseringen en Vriesche ruiters wapenen.

Niettegenstaande dit alles stemmen wij gaarne toe, dat het oneindig voordeliger is, althans bij drooge grachten, de bekleedings-muren zoo hoog op te trekken, dat men tegen de escalades bevrijd is, waartoe eene hoogte van 8 ellen voldoende geacht wordt, en wanneer de geldmiddelen zulks destijds hadden toegestaan, zoude *Coehoorn* ook voorzeker overal aan deze vereischten hebben trachten te voldoen. Sommigen die *Coehoorn* slechts oppervlakkig hebben beoordeeld, zonder in eenige bijkomende of aanleiding gevende omstandigheden te treden, hebben zich hieromtrent ongegronde beoordeelingen veroorloofd (2). *Vauban* zag, naderhand, geen ander mid-

(2) *Trincano* zegt in zijn *Elém. de fortification*, in 8°, 1786, 2e Deel, pag. 15: « La proposition générale que toute place dont le revêtement a peu d'élévation, est sujette à être escaladée, ne doit pas s'étendre jusqu'aux grands systèmes de M. de *Coëhorn*, qui par raison d'économie, s'y contente d'un

del om de meeste zijner vestingen aan zoo vele rampen te onttrekken, dan hetzelfde met groote buitenwerken, als gedetacheerde lunetten, hoorn- en kroonwerken te voorzien, zoo als nog vele vestingen kunnen getuigen; doch dit was te regt, meestal, zoo als *Mandar* zegt: « *pallier le mal*; » want de verovering van eene dezer werken verschafte den belegeraar, of eene nieuwe parallel, of voordeelijker stellingen voor zijne demonteer- en enfilade-batterijen; zoodat de belegeraar weldra eene vesting door eene tweede vesting bestreed. Immers, in 1712, hernamen de Franschen Douai, door middel van hare eigene buitenwerken; hetgeen almede te Yperen, Valenciennes, enz., plaats had.

(Het vervolg en slot hierna.)

SCHETS

DER VOORNAAMSTE KRIJGS-GEBEURTENISSEN IN
POLEN, IN DEN JARE 1831,

DOOR

J. C. VAN RIJNEVELD.

ARTIKEL 7.

VII.

BEWEGINGEN, MARSCHEN EN GEVECHTEN DER
BEIDE LEGERS IN DE MAAND MAART.

In het vorige hoofdstuk zijn de redenen opgegeven, waarom de Russische veldmaarschalk van alle ontwerpen, om de hoofdstad van Polen dadelijk aan te vallen, moest afzien. Wij zullen hier ter plaatse die oorzaken een weinig breeder ontvouwen, en daartoe de krijgsoperatiën van den Poolschen generaal *Dwernicki*, in de eerste dagen van Maart, en de daaruit gevolgde bewegingen bij het Russische leger beschouwen.

Dwernicki trok den 1sten Maart op de hoogte van Pulawy, met zijn korps, bestaande uit 19 eskadrons kavallerie, daaronder begrepen het eskadron van prins *Poniatowski*, en 3 bataillons infanterie, den Weichsel over.

« revêtement de 4 à 5 mètres, parce qu'il répare en quelque sorte ce défaut en donnant à ses places deux enceintes, dont la première est aussi exactement fermée que la seconde, au moyen de quoi on seroit obligé de faire deux escalades au lieu d'une, ce qui, outre le double effort, obligerait l'ennemi à un transport d'échelles tres-long et tres-périlleux. »

Het 4de bataillon van het 2de regiment van linie, en het overige gedeelte zijner kavallerie, had hij onder de bevelen van den generaal *Sierawski*, welke zich in die omstreken met de oprigting van een nieuw korps troepen bezig hield, achter gelaten. Eene offensive beweging op Lublin makende, ten einde de Russische operatie-lijn van die stad op Uscilug af te snijden, ontmoette hij, den 3den Maart, op de hoogte van Kurow, het korps van den generaal *Kreutz*, dat zijnen weg op Lublin dwars overtrok. De Russische troepen schenen den aantogt der Polen niet vermoed te hebben; daar zij op eens in de linker-flank werden aangevallen. *Kreutz* scheen ook de eigenlijke sterkte van zijne tegenpartij niet te kennen, en daar hij eene groote massa kavallerie tegenover zich zag, en daaruit afleidde dat eene grootere massa infanterie volgde, zoo trok hij zich, na eene korte schermutseling met de tirailleurs der vijandelijke kavallerie, terug. Ook *Dwernicki* was aan het weifelen, en hoezeer de Poolsche berigten dezen terugtogt van *Kreutz* als eene bevochtene overwinning opgeven, zoo blijkt het echter uit diezelfde berigten duidelijk genoeg, dat zij eerst, nadat de Russen reeds eenigen tijd waren terug getrokken, op de vervolging bedacht waren; dewijl daarin gezegd wordt dat zij de achterhoede van het korps van *Kreutz* bij Markuszew weder *inhaalden*, en hem aldaar twee stukken kanon ontnamen. *Kreutz* maakte alstoen eene beweging in de rigting van Lubartow. Deze nadering tot het centrum van het Russische leger, werd veroorzaakt, door dat *Kreutz* zeer verontrustende tijdingen uit Uscilug had ontvangen, alwaar eenige Russische troepen, door eene expeditie van het Poolsche garnizoen van Zamosc, overvallen en gevangen genomen waren. *Kreutz* heeft deze beweging later doen voorkomen als met opzet te zijn gedaan, om *Dwernicki* van zijne operatie-lijn af te lokken (1). *Dwernicki* scheen het niet raadzaam toe

(1) Ofschoon het niet wel doenlijk is, om al de merkwaardige krijgsfeiten der beide strijdende partijen uitvoerig te schetsen, zoo zullen eenige weinige daarop uitzondering maken, vooral degenen die wij vermeenen dat in de algemeene strekking dezer schets, iets tot leering namelijk, kunnen bijdragen. Te dien einde voegen wij hierbij het schriftelijk rapport van den kommandant der vesting Zamosc, den Poolschen luitenant-kolonel der artillerie *Krysinski*, van den 7den Maart gedagteekend, in de Warschauwer staats-courant opgenomen en door ons uit de *Beilage* van de *Algem. Augsb. Zeitung*, van den 23sten Maart 1831, n°. 82, overgenomen.

In den aanhef van dit rapport, maakt genoemde kommandant melding van de gevangenneming van twee renboden, welke door den Russischen generaal *Kreutz*, uit Lublin, aan den in Dubierka gevestigden generaal *Balbekow*, met depeches waren afgezonden; de kommandant vervolgt daarop aldus:

« De depeches, welke deze renboden bij zich droegen, hielden

om de beweging te vervolgen en de weg naar Lublin alsnu voor hem open zijnde, vervolgde hij zijnen marsch naar die plaats, en trok dezelve den 4den Maart binnen. Dadelijk bij zijne aankomst hield hij zich bezig met de samenstelling en bewapening der nationale garde (*zekerheids-wacht*), van het wooiwoodschap Lubelsk, waarvan Lublin de hoofdstad is. De bewoners der voorstad hadden zich reeds gewapend. Zoodra hij daarmede vaardig was, liet hij een gedeelte zijner troepen eene achterwaartsche beweging naar Krasnostaw maken, Lublin door 2 à 3000 man bezet houdende. In deze stelling wilde hij de ontwikkeling der gebeurtenissen, op welke hij zelf zeer veel invloed uitoefende, afwachten. Het doel zijner manoeuvres toch was gedeeltelijk bereikt, namelijk de Russische troepen voor Praga te verdeelen, zoo als wij dan ook verder zullen zien.

De manoeuvres van dezen Poolschen generaal, die met vrij veel geluk en voorspoed den kleinen oorlog tegen den Russischen linker-vleugel voerde, begon alsnu meer bijzonderlijk de aandacht van graaf *Diebitsch* tot zich te trekken. Uit de vroegere rapporten van *Geismar*, en de latere berigten van *Kreutz*, die ingerigt waren, om hunne terugtrekkende bewegingen te verontschuldigen, werd de veldmaarschalk in dwaling gebracht, omtrent de eigenlijke sterkte van het korps van *Dwernicki*; 't welk hij op ruim 15,000 man en 20 stukken kanon schatte, hoezeer het

het bevel in, om de in Wolhyniën staande Russische reserve-bataillons zoo spoedig mogelijk samen te trekken, zich met dezelve, met geforceerde marschen, naar Lublin op weg te begeben, en zich met het aldaar geposteerde korps van den generaal *Kreutz* te vereenigen. Daar ik dit verhinderen wilde, zoo besloot ik eenen uitval uit de vesting tot aan Uscilug te maken, om, zoo mogelijk, het aldaar gekantonneerde Russische bataillon gevangen te nemen. Deze uitval was zamengesteld uit 2 kompagnieën jagers te voet, 2 kompagnieën infanterie van linie, 4 drieponders en 35 Krakusers te paard. Nadat deze troepen zich te 4 uren des namiddags naar Rubieszow begeven hadden, om zich aldaar met eene afdeeling nationale garde te vereenigen, en na in die stad eene vrij sterke afdeeling dier garde achter gelaten te hebben, verdeelden zij zich in twee kolommen, waarvan de eerste, in den nacht van den 4den op den 5den, boven Korynice den Bug overtrok, en zich op den weg van Wlodzimierz opstelde. De andere kolom marcheerde langs den weg van Rubieszow tot aan het veer (*die Fähre*), alwaar zij over eene in allerijl geslagene brug den Bug overtrok, en zich met haar geschut op den tegenoverliggenden oever opstelde. Een vuurpijl bij de eerste kolom afgestoken, gaf het teeken tot den aanval. Stormenderhand drongen de Polen Uscilug binnen, door een wel onderhouden blikkendoos-vuur onzer 4 drieponders ondersteund. De Russen verdedigden zich dapper, doch moesten zich overgeven, na het kwetsen van hunnen bevelvoerder en 70 gesneuvelden op het slagveld gelaten te hebben. 350 gevangenen werden naar Zamosc gevoerd.

onder de muren van Zamosc slechts 6 à 7000 man sterk was. In die dwaling verkeerende, begon de Russische veldheer beducht te worden voor zijne operatie-lijnen, die hij na den slag van Grochow zoo zeer noodig had vrij en zuiver te houden, zoo wel voor de versterkingen in manschappen en paarden, die hij uit de verschillende depôts uit het binnenste van Rusland was wachtende, als ook voor den toevoer van levensmiddelen en krijgs-voorraad. Hij besloot dus om een gedeelte van het 3de korps kavallerie en van het grenadier-korps, onder de bevelen van twee zijner beste generaals, *Toll* en *Witt*, naar het wooiwoodschap Lubelsk af te zenden. Te Laskarzew vereenigden zich deze troepen, bestaande uit het kavallerie-korps van den generaal *Witt* en 13 bataillons infanterie. Den 7den Maart sloegen zij eene brug over de Wieprz, en drongen het voornoemde wooiwoodschap in. Den 9den Maart werd Pulawy op nieuw door den generaal *Murawiew* bezet, terwijl de generaals *Toll* en *Witt* op Lublin aantrokken. Deze beweging was nog nauwelijks aangevangen, toen graaf *Diebitsch* de tijding ontving, dat de Polen zich in het wooiwoodschap Plock begonnen te verzamelen. Dit gaf hem aanleiding tot eene nog grootere verdeling zijner strijdkrachten, door de afzending van het geheele korps van den generaal *Rosen*. Zulks was een' misslag, want de verdeling van der Polen strijdmagt moest den Russischen veldheer eerder aanleiding hebben gegeven de zijne bijeen te houden. Ook bleek het later dat deze tijding bezijden de waarheid was. In het vorige hoofdstuk hebben wij reeds gezien, dat *Sacken* gedetacheerd was geworden; zoodat het Russische hoofdkorps in het begin van de maand Maart verre uiteen verspreid was, waardoor de Russische veldheer den Polen de schoonste gelegenheden aanbood, om hem gedeeltelijk met overmagt te slaan. Wij hebben vroeger gezien, waarom de nieuwe Poolsche veldheer geene voordeelen trok uit deze misslagen. Het korps van *Rosen* werd echter weldra terug geroepen, om, even als de overige troepen van het centrum, op de uitgestrekte landstreek tusschen den Bug en de Wieprz gekantonneerd te worden. *Sacken* bleef eenigen tijd tusschen den Bug en den regter-oever van den Narew, om de rust dier streken te bewaren, en de transporten over de wegen van Grodno en Kowno, voor de voeding en verpleging van het uit Rusland aanrukkende garde-korps te beschermen. *Rosen* nam eene uitgestrekte positie tusschen Okuniew, Radzymin en Zegrz; het 1ste korps infanterie (*Pahlen*) had deszelfs kantonnementen in de omstreken van Milosna en Minsk; de generaal *Geismar* had het bevel over de voorhoede op zich genomen, en was met dezelve bij Wawer en Grochow gekantonneerd. In deze stelling had hij reeds eene sterke verkenning van Poolsche kavallerie, uit

het bruggenhoofd van Praga, met een vrij sterk verlies aan de Poolsche zijde, terug gewezen. Het hoofd-kwartier van den Russischen veldheer was sedert den 8sten Maart te Siennica gevestigd.

In deze uitgestrekte kantonnerings-vlakte wilde de Russische veldheer zijne troepen, die door de vroegere marschen en gevechten van vermoeidheid uitgeput waren, adem laten scheppen, versterkingen en eene betere weêrgesteldheid inwachten. De versterkingen kwamen echter zeer langzaam opdagen, eensdeels, uit hoofde der moeilijke communicatiën, anderdeels, door de gebrekkige organisatie van de Russische depôts. De laatste afdeeling van het Russische grenadier-korps had zich intusschen met de Russische hoofdmagt, in de eerste dagen van de maand Maart, vereenigd; terwijl er berigt aan het hoofd-kwartier was gekomen, dat het 2de korps infanterie, onder het bevel van den graaf *Pahlen II*, tegen Brzesc-Litewski in aanmarsch was; zijnde die plaats reeds door de eerste echelons bezet. Het garde-korps zette deszelfs marsch over den straatweg van Grodno en Kowno, in de rigting van Pultusk, voort.

Zoodra de generaal baron *Kreutz* berigten had ontvangen van den aanmarsch der troepen onder de generaals *Toll* en *Witt*, en van het bezetten van Pulawy, maakte hij met zijne troepen eenen flanken-marsch in de rigting van Lenczna, om Lublin aan den oostelijken kant gade te slaan, en de Poolsche troepen, die deze plaats bezet hadden, den terugtogt af te snijden, zoodra zij door *Murawiew* aan den westelijken kant zouden aangevallen worden; van daar konde hij den weg op Krasnostaw observeren, en alzoo de overige troepen van *Dwernicki* afsnijden. Den 10den Maart kwam te zijner kennis, dat Lublin slechts door 2000 Polen bezet was, en besloot hij toen om deze plaats dadelijk aan te vallen; het berigt, dat de bewoners der voorstad alle gewapend waren, niet achtende. In den morgen van den 11den, greep hij de voorstad van Lublin aan, doch vond reeds dadelijk eenen krachtigen wederstand. Alle straten waren gebarrikeerd, en deze zoo wel als de huizen sterk bezet. De Russische troepen waren echter met eenen uitmuntenden geest bezielde, en vol verlangen om de vroegere terugtogten door schitterende daden te doen vergeeten. De Russische dragonders en Kozakken, die de voorhoede uitmaakten, stegen van hunne paarden, en drongen toen met de grootste onverschrokkenheid in de straten, vermeesterden eenige huizen en bestormden de barrikaden en verhakkingen, de eene na de andere. Aan den Vigniawschen molen was de verdediging bijzonder hardnekkig, doch niets kon de brave dragonders en Kozakken meer tegenhouden, als die nu, door de overige troepen ondersteund, met de sabel in de vuist en met de kolven hunner karabijnen, zich eenen

weg baanden over de barrikaden (1). Daarop weken de Polen, vlugtende en zich naar alle zijden verspreidende. Zoodra de voorstad genomen was, kwam eene deputatie uit Lublin bij den bevelhebber der Russische troepen, om de stad op genade of ongenade over te geven. Een 300tal gevangenen, en een nog grooter aantal dooden en gekwetsten, waren de zegeteekenen van dit korte doch vrij bloedige gevecht.

Den 13den daaraanvolgende kwam de graaf *Toll* in Lublin aan, ten einde dadelijk beschikkingen te maken, om *Dwernicki* te beletten het oproer in Wolhiniën uit te breiden. De toestand van dezen Poolschen generaal, die nu zijne troepen van Krasnostaw, onder Zamosc, terug trok, was door de bewegingen der Russische troepen vrij haghelijk geworden. Aan het intrekken in Wolhiniën was niet meer te denken; hij had alzoo slechts gedeeltelijk zijn doel bereikt, namelijk de verdeeling der Russische strijdkrachten voor Warschau. Intusschen werd hij nu op zijne beurt bedreigd van afgesneden of geheel vernietigd te worden, en nu diende het Poolsche hoofd-leger eenen stap te doen, om hem uit het naauw te brengen. Renboden werden door *Dwernicki* naar Warschau afgezonden, om den Poolschen opperbevelhebber met het gevaarlijke van zijnen toestand bekend te maken.

De graaf *Toll* had intusschen de achterhoede van het korps van *Dwernicki*, den 16den Maart, uit Krasnostaw gedrongen, en Tarnagora en Zolkiewka bezet. *Kreutz* kreeg bevel om bij Ursendow positie te nemen; zijnde een centraal punt tusschen Lublin en Zolkiewka. Van daar moest hij de communicatie-liniën der Poolsche troepen van Zamosc op Zawichost en Rachow, als ook elke onderneming van *Dwernicki* naar den Weichsel, gadeslaan en verhinderen. De stelling der troepen, die tegen *Dwernicki* en *Sierawski* opereerden, liep van Pulawy, Rzezycza, Belzyce, Wronow, Chodel, Uzendow, Bozawola, tot Zolkiewka, met voorposten in Krasnik. Tarnagora en Zolkiewka als ook Krasnostaw waren bijna geheel verwoest en door de inwoners zoo goed als verlaten. Desniettegenstaande vonden de Russische troepen in

(1) Wij hebben bij de onderscheidene schrijvers over dezen veldtogt, meermalen zien gewag maken van kleine luisterrijke gevechten, waarbij de Russische kavallerie, te voet vechtende, de heerlijkste diensten bewees; bijzonder de kavallerie der mobile kolommen, die belast waren de landlieden bij hunnen pligt te houden, en de uitbreiding van het oproer ten platten lande tegen te gaan. Zoo, o. a., zagen wij het Novomirgorodsche uhlanen-regiment en eene divisie Kozakken, beide van het korps van *Sacken*, op deszelfs kruistogten aan de rivier de Wkra, en voornamelijk op den 8sten Maart bij Sloczyn, op zulk eene wijze in het gevecht voeren. Het schijnt dus dat de Russische kavallerie daarop geoefend wordt.

opgemelde plaatsen vrij goede kantonnementen; terwijl een bijzonder korps, zamen gesteld uit de eerste brigade der tweede divisie dragonders, de eerste brigade der tweede divisie jagers te paard, te zamen 24 eskadrons, een bataillon van het 6de karabinier-regiment, 20 stukken rijdende artillerie en een regiment Kozakken, door den graaf *Toll* bestemd werd, om de rust in de bezette streken te handhaven. Eene sterke verkenning werd daarenboven over Uchanie naar Uscilug gezonden, met het doel om zich aan den aldaar geposteerden generaal-majoor *Balbekow* aan te sluiten, en zich in vereeniging te stellen met het korps van den generaal *Rudiger*, dat reeds in aanmarsch was. Zoodra deze bewegingen geëindigd waren, gaf *Toll* het bevel over de troepen, die tegen *Dwernicki* zouden opereren, aan den graaf *Witt* over, om den Russischen veldheer in persoon verslag te gaan doen van de toedragt der zaken aan den linker-vleugel. Zulks gaf aanleiding tot eenige veranderingen in de stellingen van het centrum en den rechter-vleugel.

Den 11den Maart was het ijs op den Weichsel los gegaan, hetgeen de verandering der stelling van de troepen, onder de onmiddellijke bevelen van den Russischen veldheer, deed verhaasten. Dien ten gevolge ontving de graaf *Pahlen I* bevel, om zijn hoofd-kwartier van Minsk naar Parisow, en de generaal *Rosen* het zijne van Stanislawow naar Minsk te verplaatsen. Het groote hoofd-kwartier te Siennica bevond zich, door deze beweging, in het centrum der beide legerkorpsen. Het grenadier-korps van den vorst *Szachowski* stond in tweede linie, en hield *Latowicz*, *Jerusalem*, *Sieroczyn* en *Stoczek* bezet. Van daar waren er langs den Weichsel-oever eenige observatie-posten tot aan *Pulawy* uitgezet, welke door eenige kavallerie-afdeelingen ondersteund werden. De luitenant-generaal *Geismar* bleef met zijn hoofd-kwartier in *Grochow*, doch de onder zijne bevelen staande troepen waren intusschen, uit hoofde van de vermoeijende voorposten-dienst, door die van het 6de infanterie-korps afgelost geworden. De generaal *Sacken*, die zijne expeditie tegen de Poolsche stroopbenden gelukkig volbragt had, bleef met zijn hoofd-kwartier in *Ostrolenka*, alwaar hij de aankomst van den grootvorst *Michaël*, met het garde-korps, zou blijven afwachten.

Van toen af (12 Maart) begon graaf *Diebitsch* toebereidselen te maken; om den Weichsel over te trekken. Hij zag zich genoodzaakt zulks stroom-opwaarts (ten zuiden van Warschau) te beproeven; aangezien het wooiwoodschap *Plock*, door de strikte onzijdigheid van Pruisen, hem geene gunstige gelegenheid daartoe aanbod. Ook bood de rivier de *Wieprz* en de eilanden in den Weichsel, op de hoogte van *Stenzyca*, veel gunstiger plaatsen aan voor het slaan van bruggen. Op de rivier de *Wierpz* konde

men alles tot den overtocht in gereedheid brengen, zonder door den vijand te worden gehinderd, en langs dien water-weg het gereed gemaakte in den Weichsel voeren.

Zoodra men in Warschau van deze toebereidselen kennis kreeg, werd de 1ste Poolsche divisie infanterie, onder *Rybinski*, te Gora gekantonneerd, en gelast de bewegingen van het Russische leger van naderbij gade te slaan. De generaal *Skrzynecki* had echter met bezorgdheid de manoeuvres der Russen gade geslagen, en het was op dat tijdstip, dat hij — zooals wij vroeger gezien hebben — begon te onderhandelen.

De briefwisseling door den Poolschen opper-bevelhebber aangeknoopt, moest den graaf *Diebitsch* doen vermoeden, dat zulks uit gevoel van zwakte of met het oogmerk geschiedde om slechts tijd te winnen, ten einde de verdere organisatie der Poolsche benden te voltoojen. Deze onderhandelingen, zonder de door *Skrzynecki* gewenschte gevolgen op te leveren, deden integendeel de toebereidselen voor den overgang van den Weichsel bij het Russische leger bespoedigen. Tegen den 16den Maart waren deze zoo verre gevorderd, dat *Skrzynecki* het noodig oordeelde om ook de 4de infanterie-divisie, van *Milberg*, langs den Weichsel-oever, en wel bij *Kozeniece*, juist tegenover het veronderstelde punt van overgang, op te stellen. Gelijktijdig deed hij de kavallerie-divisie van *Uminski*, uit vijf kavallerie-regimenten, het 1ste regiment jagers en eene rijdende batterij bestaande, eene offensieve beweging over *Modlin*, in het wooiwoodschap *Plock*, doen. *Sacken* scheen echter bevel gekregen te hebben, om zich in geene ernstige gevechten, vóór zijne vereeniging met het Russische garde-korps, in te laten; zoodat hij zich in *Ostrolenka* terug trok. De beweging van *Uminski* miste dus geheel haar doel; dewijl hij zich niet in staat bevond, om het door een sterk bruggenhoofd versterkte *Ostrolenka* aan te vallen. Wel was hij hetzelfde genaderd, doch werd zoo ernstig afgewezen, dat hij het niet waagde zich voor de tweede maal te vertoonen.

De graaf *Diebitsch* zag met inwendig genoegen, dat de Poolsche strijdkrachten zich van *Pulawy* af tot *Ostrolenka* verdeelden, en scheen zich daarvan groote voordeelen te voorspellen. Van dat oogenblik af, besloot hij om den voorgenomen overgang dadelijk te bewerkstelligen. Tot dat einde kreeg het korps van *Rosen* bevel, den grooten steenweg, die over *Siedlce* loopt, bezet te houden, terwijl de overige troepen van het centrum de *Wieprz* moesten naderen. Het hoofd-kwartier van den Russischen veldheer werd alsnu in het dorp *Ryki*, in de nabijheid van *Stenzyca*, verplaatst.

Brzozowski laat zich (1) over de opgegevene beweging

(1) In zijn meermalen aangehaald werk: *la guerre de Pologne en 1831*, bladz. 77.

gen bij het Russische leger, als volgt uit: « Het kan wel
 « geen groote misslag genoemd worden, een gedetacheerd
 « korps (dat van *Geismar* en *Rosen*) voor het bruggen-
 « hoofd van Praga — waaruit ieder oogenblik het Pool-
 « sche leger konde deboucheren — achter te laten; maar
 « dan moest dit korps niet in winter-kwartieren gekan-
 « tonneerd, maar in massa, op eenen dagmarsch van Pra-
 « ga, met eene voorhoede in de nabijheid dier voorstad,
 « vereenigd zijn geweest. Dit korps moest dan ook het
 « bevel gehad hebben, van zich, in geen geval, in een
 « gevecht in te laten, maar zich, bij eenigen sterken
 « aanval, op het hoofd-leger terug te trekken. Het ware
 « echter beter geweest, geen korps troepen achter te la-
 « ten, terwijl het overige gedeelte der troepen naar het
 « punt van overgang trok; dewijl toch het garde-
 « korps zeer goed in staat ware geweest, dat punt te dek-
 « ken.»

De Poolsche opper-bevelhebber moest nu tot een be-
 sluit komen, en de vijandelikheden hervatten; dewijl zij-
 nen regter- en linker-vleugel, en gelijktijdig zijn centrum
 bedreigd werden. Ook was de stelling van *Dwernicki* uiterst
 gevaarlijk geworden, wordende deze door de Russische
 ligte kolommen, onder de brave kolonels *Anrep* en *Bou-
 towsky*, dagelijks verontrust. Eene poging van den Pool-
 schen generaal *Sierawski*, om eene afwending te maken,
 door bij *Josefow* over den Weichsel te gaan, ten einde
Dwernicki lucht te geven, werd door de Grekofsche Ko-
 zakken zoo nadrukkelijk afgewezen, dat hij met een ver-
 lies van 150 dooden en gekwetsten en 93 gevangenen,
 waaronder 3 officieren, over den Weichsel moest terug
 trekken.

Er stonden nu den generaal *Skrzynecki* twee we-
 gen open, namelijk, om den overgang van den Weichsel
 hardnekkig te betwisten en daarna eenen grooten slag te
 leveren, of wel, om van de verspreiding der Russische
 strijdkrachten partij te trekken, door uit het bruggen-
 hoofd van Praga met overmagt te deboucheren, en de
 alleen staande Russische divisien op het lijf te vallen.

Tot een dezer beide plannen moest hij toevlugt nemen;
 hij koos het laatste, op aanraden van *Pradzynski*.

Het was echter uiterst moeilijk, om een genoegzaam
 aantal troepen bijeen te krijgen, zonder de aandacht der
 Russen op te wekken; *Skrzynecki* zag daardoor zijne mis-
 slagen in, van zijn leger te ver uiteen verspreid te hebben;
 want *Dwernicki* stond bij *Zamosc*, *Sierawski* bij *Pawlo-
 wie* aan den Weichsel, de 4de divisie (*Milberg*) bij *Ko-
 zeniece*, de 1ste divisie (*Rybinski*) bij *Gora*, de divisien
 van *Malachowski*, *Gielgud* en de kavallerie-korpsen van
Lubienski en *Skarzynski* bij *Warschau*, en eindelijk
Uminski bij *Rozan*, aan den *Narew*. Groote bewegingen
 konde hij alzoo onmogelijk doen, zonder de opmerk-

zaamheid der Russen tot zich te trekken, vooral niet,
 omdat zijn plan van overval, spoed en geheimhouding
 vereischte. De divisie *Milberg* kon alzoo niet afgewacht
 worden, doch die van *Rybinski* was hoogst noodig voor
 het welgelukken van het plan. *Rybinski* kreeg daarop
 in het geheim bevel, om zoo stil mogelijk van *Gora* naar
Warschau te trekken, en om de opmerkzaamheid der
 Russen te verschalken, werd er te *Warschau* en onder
 de marcherende troepen uitgestrooid, dat de 1ste divisie
 den last had ontvangen om op *Modlin* te trekken, ten
 einde *Uminski* in eene onderneming tegen *Sacken* en het
 Russische garde-korps te ondersteunen. Den 28sten Maart
 verliet deze divisie *Gora*, marcheerde den 29sten *War-
 schau* voorbij naar *Modlin*, trok aldaar in alle stilte den
 Weichsel over, en marcheerde langs den regter-oever,
 om op den 30sten in de nabijheid van *Praga* te bivouac-
 keren, zonder dat men daarvan in de stad, noch in den
 omtrek zelve iets bemerkte.

De generaal *Skrzynecki* had met voordacht, reeds den
 28sten, het gerucht in *Warschau* laten verspreiden, dat
 de Fransche generaal *Excelmans*, in den avond van den
 30sten, te *Warschau* zoude aankomen, om een bevel in
 het Poolsche leger te voeren, en dat hij, tot viering de-
 zer heugelijke gebeurtenis, in den avond van den 30sten,
 een groot feest zoude geven, waarop de voornaamste offi-
 cieren en ingezetenen genoodigd werden.

De genoodigde gasten waren bijeen, en de aandacht van
 geheel *Warschau* gevestigd op de aangekondigde komst
 van den met roem bekenden Franschen generaal. Geen
 mensch lette op de bewegingen der troepen, noch op de
 maatregelen, die op en bij de brug van *Praga* genomen
 werden. De brug namelijk werd zorgvuldig met stroo
 bedekt; terwijl men in de straten niets dan muziek hoor-
 de. Dit alles geschiedde, om het dreunend gedruisch der
 doortrekkende batterijen niet te doen hooren. Tegen mid-
 dernacht trokken de divisien van *Gielgud*, *Malachowski*
 en de kavallerie de brug over in *Praga*. Deze beweging
 was zoo in het geheim uitgevoerd geworden, dat eenige
 adjudanten van den generalen staf, daarvan niets we-
 tende, in de stad terug bleven.

Tegen een uur stond de generaal *Skrzynecki* van tafel
 op, nam een glas en stelde eenen feestdrank in op het
 welgelukken van den veldtogt, dien hij dadelijk ging ope-
 nen. Op deze onverwachte tijding stortte alles de feest-
 zalen uit, om in blijde verwachting den dood of lauwe-
 ren te gemoet te snellen.

BESCHRIJVENDE SCHETS

EENER INFANTERIE-MANOEUVRE, UITGEVOERD
DEN 16^{den} JUNIJ 1835, DOOR DE 3de BRIGADE
VAN HET GARNIZOEN VAN PARIJS.

Het hier volgend relaas eener infanterie-manoeuvre, welke op den 16den Junij ll., op het Veld van Mars, te Parijs, onder de leiding van den Franschen generaal *Bugeaud*, is uitgevoerd, hebben wij gevonden in den *Spectateur Militaire* van de maand Julij ll. De wijze waarop deze manoeuvre is ten uitvoer gebracht, het doel dat daarmede beoogd werd, en tevens ook de wijze van voordragt, hebben ons aanleiding gegeven de schets daarvan in onze kolommen over te nemen (1). Onze bedoeling in deze zal door onze lezers worden begrepen, dewijl zij uit den inhoud genoegzaam blijkt; terwijl wij met eenigen grond kunnen vermoeden, dat het Fransche tijdschrift, waaruit wij dit relaas ontleenen, ons meermalen in de gelegenheid zal stellen, dergelijke leerrijke artikelen voor het wapen der infanterie te kunnen overnemen.

De Redactie.

De heuvelen ter linkerzijde van de militaire school waren bezet door drie bataillons infanterie op twee gelederen gerangschikt, ten einde daardoor een grooter front te kunnen beslaan, als ook omdat de stelling op twee gelederen vele voordeelen aanbiedt, op een bergachtig of golvend terrein.

Drie bataillons op drie gelederen, doch in geslotene kolommen opgesteld, waren op ongeveer 300 passen, regts van de eerstgemelde linie, door de heuvelen, aan het gezicht des vijands onttrokken.

Nadat deze dispositiën genomen waren, vereenigden zich al de officieren op het midden van het veld der manoeuvres, alwaar zij door den bevelhebber, als volgt, werden aangesproken:

« Mijne heeren, ik heb u (in onze lessen) gezegd: dat men om te vechten noodzakelijker wijze een doel moest hebben; dat men, dat doel voor oogen hebbende, ook een plan moet beramen; en dat zulk een plan eenmaal ontworpen en vast gesteld zijnde, hetzelfde ook aan het grootst mogelijke aantal dergenen, die moeten mede werken om het uit te voeren, moet worden medege-deeld, opdat elk voor zich, met kennis van zaken en doorzigt, de hand kan bieden aan de ontwikkeling en uitvoering der plannen van den bevelvoerder.»

(1) Wij vertrouwen vele onzer lezers genoeg te doen, met de overname van dit artikel, uit een tijdschrift, dat, wegens deszelfs kostbaarheid (ƒ 18,00 in het jaar), niet in elks handen is.

« Ik heb u doen vereenigen ter mededeeling mijner voornemens en tot het ontvangen mijner bevelen.»

« Wij moeten deze ingenomene stelling verdedigen. Onze linker-vleugel heeft een overheerlijk goed steunpunt aan de rivier de Seine. Onze regter-vleugel staat bloot (*en l'air*). Ten einde in dit gebrek te voorzien, zijn drie bataillons bestemd geworden, om naar de omstandigheden te handelen, en wel voornamelijk, om den vijand in de flank te vallen, zoodra hij met de in linie staande troepen in het gevecht zal gewikkeld zijn. Eene goede verdediging moet ten laatste een aanval worden; in de eerste plaats om de zedelijke voordeelen magtig te worden, die uit eene voorwaartsche beweging voortspruiten; ten anderen, om die materiële voordeelen te verkrijgen, welke gevonden worden in het uiteenwerpen van den vijand, en in het maken van krijgsgevangenen, zoodra hij geworpen is. Maar daar men nu nimmer de voordeelen, die eene natuurlijke of kunstmatige sterke stelling aanbieden, moet doen verloren gaan, zoo moet men den vijand de uitwerking van zijn vuur doen gevoelen, vóór dat men zoodanig eene stelling verlaat. Tot dat einde, en voor het veronderstelde geval, zullen wij de troepen plaats en achter de lijn op de punten, van waar wij op de vijanden zullen vuren; daardoor zullen wij het moreel onzer soldaten sterken en opwinden, daarentegen aan dat van den vijand gevoelige slagen toebrengen, omdat deze aan het vuur uit onze gedekte stelling in zijne voorwaartsche beweging blijft blootgesteld. Mijn doel is, mijne heeren, ul. onder de oogen te brengen, dat gijl. u in geen geval, hoegenaamd ook, moet beperken tot eene volstrekte verdediging of vast staand gevecht; terwijl het ul. duidelijk zal worden, hoe nuttig en noodzakelijk het is, dat gijl. op ul. beurt aanvallers wordt. Dit is voorzeker het geschiktste en beste middel, om in de gelederen het moreel opgewekt te houden en uwe vijanden ontzag in te boezemen.»

« Dat doel wordt tevens in den hoogsten graad bereikt, door den vijand in zijne flanken aan te vallen. Deze oefenen niet alleen eene zedelijke, maar ook eene fysieke uitwerking op den vijand uit. Zij noodzaken hem om te manoeuvreren; maar uwe echelons rukken voorwaarts, en beginnen hun vuur op het tijdstip dat de vijand tot de gedwongene manoeuvres moet overgaan. Zij zullen deze niet kunnen voleindigen, want ik ken geene Europeesche troepen, die in staat zijn zich te deploijeren of van front te veranderen, onder een' hagelbui van kogels, en gedurende den invloed van eenen goed gevoerden aanval.»

« De kolonel *Debar*, die het bevel over de in linie staande troepen zal voeren, zal zijn front, op honderd passen afstand van hetzelfde, door tirailleurs doen dekken;

terwijl hij zijne linie aan het oog van den vijand zal onttrekken, door ze achter de heuvelen te verbergen. Daardoor zal hij zijne troepen niet aan het vijandelijk kanonvuur bloot stellen, terwijl hij daarenboven vele voordeelen te wachten heeft, uit zijne onverwachte verschijning bij de nadering des vijands. Alles wat in den oorlog onverwacht komt, schokt en grijpt het moereel verderfelijk aan.»

« Zoodra de tirailleurs elk twee à drie schoten gedaan hebben, dan zal de kolonel ze doen inrukken, en dadelijk daarop zijne linie doen voorwaarts komen, op het kommando: *Voorwaarts bezet of bekroont de stelling — stormpas — marsch!*»

« Op dit aangenomen bevelwoord hernemen de kompanies-kommandanten de onafhankelijke leiding hunner kompaniën, om deze naar die punten te geleiden, van waar zij het beste de afhelling der stelling met haar vuur kunnen bestrijken, zonder zich aan de rigting of regte lijn te binden (1).

« In dit gewichtig oogenblik beginnen de drie in geslotene kolommen (met divisiën) opgestelde bataillons te deboucheren, en deze stellen zich zoo snel mogelijk ter linkerzijde in bataille (de linker-vleugels waren aan het hoofd), iedere divisie zwenkt daarbij in den looppas. Zoodra één van de bataillons is opgemarcheerd, dan zal het zich voorwaarts begeven, om den vijand geen tijd van beraad te laten, valt hem in de linker-flank aan, maakt tegen hem, van zeer nabij, een kort doch levendig twee gelederen-vuur, en valt hem met de bajonet aan. Dat de vijand daardoor zal geworpen worden, valt niet te betwijfelen; doch dan zal, naar alle waarschijnlijkheid, zijne kavallerie te voorschijn komen, om zijnen terugtogt te dekken. In deze geheel natuurlijke veronderstelling, formeren wij dadelijk onze geslotene kolom, op het vijfde peloton, en vervolgens *mijn carré* (2).»

« Ik hoop, mijne heeren, als zeker te mogen aannemen, dat deze opstelling ul. vertrouwen inboezemt, en dat gijl. dat vertrouwen aan uwe soldaten zult mededeelen. Dat vertrouwen moet berusten op de volgende vaste beginselen:

« Alleen dat gedeelte der kavallerie kan ontzag inboezemen, 't welk de breedte van uw front of de lengte van

(1) Dit verdient opmerking, dewijl *Spectator* vermeent, dat het zoodanig nemen van positiën, alleen bij de artillerie van ons leger te velde in gebruik is. Men lette hierbij wel op, dat de aangehaalde zinsnede geenzins het uitspreiden en tirailleur, maar wel het bezetten van zekere punten, door in linie opgestelde kompaniën, bedoelt.

(2) Dit schijnt een door den generaal *Bugeaud* aangenomen of verordend carré te zijn; een weinig verder wordt er nog met een woord gewag van gemaakt in eene noot.

eene der zijden van het carré beslaat. Al de overige, hoe groot dat aantal ook is, zijn niet te vreezen. Er laten zich vele gevolgtrekkingen uit deze waarheid afleiden. De eerste die ons voor den geest komt is, dat, aangezien de vijand altijd geëvenredigd is aan de uitgestrektheid der zijden onzer carrés, het zeer ondoelmatig zou zijn groote fronten of groote carrés zamen te stellen, terwijl, het kleine carré niet minder sterk dan het groote carré zijnde, het meer dan ongerijmdheid mag genoemd worden, om het leven van een groot aantal menschen in eene enkele oorlogs-scène op het spel te zetten. Immers is het groote carré dat in één geworpen wordt, even zeer verloren als het kleine; en daarom zal men met doorzigt handelen, wanneer men een gegeven aantal troepen in meerdere carrés vormt, om de kansen ter overwinning te verdubbelen en niet alles *in eens* te wagen. Veronderstel slechts dat de kavallerie één uwer carrés werpt, dan zal zij door dit succes zelve uit één komen en het voor de kavallerie zoo noodige *ensemble* verliezen; uw tweede carré heeft daardoor niet veel te duchten. Wij nemen alzoo geene grootere carrés aan dan die van één bataillon, en daar wij onze geslotene kolommen op pelotons-breedte gevormd hebben, zoo hebben wij ook de zijden onzer carrés tot de kleinst mogelijke uitgestrektheid gebragt, en bij gevolg dat des vijands als van zelve verminderd. Wanneer wij nu gelegenheid vinden om al ons vuur op het aldus verminderde front aan te brengen, dan vloeit daaruit voort, dat wij onze vijanden met de helft verminderd hebben, en wij ons vuur hebben verdubbeld op die helft welke ons tegenover blijft; of met andere woorden: dat gijl. vier kansen tegen eene hebt. Dit is onbetwistbaar. Keeren wij tot onze manoeuvres terug.»

« De kavallerie afgewezen zijnde, zoo dient men als een natuurlijk gevolg te veronderstellen, dat de reserven of de tweede linie des vijands, evenwijdig aan ons eerste opstellings-front zal voorwaarts rukken, waardoor onze echelons, die den flank-aanval hebben uitgevoerd, nu op hunne beurt in de flank genomen worden.»

« Deze maken alsdan eene front-verandering op het 1ste peloton, de linker-vleugel voor, en marcheren daarna tegen de aanrukkende vijandelijke reserven op, om de zedelijke kracht der offensive houding onder onze troepen te bewaren.»

« Het overige van de linie volgt deze beweging in echelons, op 100 passen. De vijandelijke reserven worden geworpen, waardoor de slag of het gevecht van het oogenblik gewonnen is; onze kavallerie valt aan en maakt gevangenen.»

Hiermede eindigde de eerste periode der les.

« Wij zullen nu veronderstellen, dat de vijand in zijne teruggaande beweging, aanzienlijke versterkingen ontvangt, die ons verplichten om de vervolging te staken, en eene naar die omstandigheid overeenkomstige stelling te nemen. De vijand herneemt het offensive, en wij hebben te lang gedraald om tot het besluit te komen van terug te trekken. Hij gaat onze nieuwe stelling aantasten, en wij, de naauwe vallei, die ons van onze eerste opstelling afscheidt, doortrekkende, zullen alzoo eenen geruimen tijd aan het vijandelijk vuur zijn blootgesteld, vooral wanneer wij ons in eene zoogenaamde stelselmatige orde willen terug trekken. Een stelsel bestaat — naar mijn inzien — alleen daarin: te doen wat noodzakelijk is, in overeenstemming met het doel, dat men voor oogen heeft. Wat is hier nu het doel? Zich zoo schielijk mogelijk aan het onmiddellijk bereik te onttrekken van eenen vijand, die te sterk is om in eene slechte stelling het hoofd te kunnen bieden. In dat geval zou de vlugt het stelselmatigste zijn; maar hier moet men vooral waken, dat deze niet aanhoudt of in eene wanordelijke vlugt ontaardt. Te dien einde zal men het de bataillons aanzeggen, dat zij moeten halt houden, zoodra zij gekomen zijn in de lijn die vroeger door de vaandels en de guides zal worden afgebakend. Deze laatste zullen door eenen hoofd- of staf-officier worden geplaatst. Elk bataillon zal veertig tirailleurs achter laten, om deszelfs terugtogt te dekken.»

« De weder herstelde linie zal achter de heuvels zich dekken tegen het vijandelijk kanonvuur, als ook zich aan 's vijands gezigt onttrekken, om nieuwe dispositiën voor flank- of andere aanvallen te kunnen maken. Daar wij, in het veronderstelde geval, niet dan over weinige troepen en over een zeer beperkt terrein kunnen beschikken; zoo zien wij ons genoodzaakt om voor het grootste gedeelte onze eerste manoeuvre te herhalen. Wij zullen den vijand nogmaals terug werpen, wij zullen hem vervolgen; wij zullen onderscheidene kavallerie-aanvallen afslaan, en wij zullen veronderstellen den slag te winnen, omdat de vijand al zijne reserven achtereenvolgend heeft moeten in het vuur brengen.»

« Hier kan het geval niet bestaan om den vijand *eene gouden brug* te slaan, zoo als men vroeger zeide, maar hier moet men den vijand met geestdrift en onophoudelijk vervolgen, opdat hij zich niet kan verzamelen; wij moeten alzoo zijne nederlaag, voor dien dag en volgende dagen volkomen maken.»

« Men moet nimmer een gevecht beginnen, zonder daartoe door staat- of krijgskundige oorzaken of omstandigheden te worden genoodzaakt; zijn die omstandigheden aanwezig en is het oogenblik daár, dan moet het

gevecht ernstig en hardnekkig gevoerd, en de vijand met hevigheid achtervolgd worden.»

« Bij eene volgende gelegenheid zullen wij andere veronderstellingen maken, en zoodoende een aanzienlijk gedeelte der vermoedelijke voorvallen des oorlogs doorloopen. Wij zullen, al verder, beginselen aannemen en vaststellen; eenige derzelve zullen veranderlijk zijn, en zich naar de omstandigheden laten wijzigen, andere zijn onveranderlijk. De volgende behooren tot het laatst bedoelde getal: Men moet nimmer doelloos een gevecht beginnen; wanneer men een doel heeft, dan moet men een plan beramen. Dat plan moet, op het oogenblik der uitvoering, zoo veel mogelijk bekend zijn. Het defensive moet men in het offensive doen overgaan. Weinig, maar juist en op kleine afstanden vuren; zoo handelt eene goed afgerigte en goed aangevoerde infanterie.»

« Op uwe posten, de manoeuvre zal beginnen.»

« De generaal Bugeaud.»

TOEPASSING DER HIERBOVEN ONTWIKKELDE BEGINSELEN.

Eerste veronderstelling.

In eene verdedigende houding staande, tegen den vijand marcheren, zoodra deze de stelling aanvalt, alzoo eene aanvallende houding aannemen. Aanval in de flank des vijands.

Drie in bataille staande bataillons bekroonen de kruin der heuvelen van het veld van Mars, aan de zijde van Grenelle, front naar de stad makende. De linker-vleugel dezer linie leunt tegen de rivier de Seine; haar front is door tirailleurs gedekt; de regter-vleugel dezer linie daarentegen is open, doch wordt gesteund door drie bataillons *in geslotene kolom met divisiën, den linker-vleugel voor*. Deze kolommen zijn, door terrein-ruggen en het geboomte, zoo goed mogelijk aan het gezigt des vijands onttrokken. De gedeploijeerde linie wordt aangevallen; de tirailleurs openen het vuur; de linie trekt achter de heuvelen terug. De tirailleurs rukken in, op het oogenblik dat de vijand de stelling wil aanvallen; de in linie geschaarde troepen rukken voorwaarts op de afhelling der heuvelen, en beginnen een twee gelederen vuur.

In dat zelfde oogenblik rukken de regts opgestelde kolommen voorwaarts, en komen met eene ongelofelijke snelheid ter linkerzijde in bataille, loodregt op de eerst bedoelde positie en op de linker-flank van den aanval. Zoodra het eerste bataillon gedeploijeerd is, rukt het met den stormpas voorwaarts; houdt halt op eenen behoorlijken afstand, en maakt een twee gelederen vuur. De twee overige bataillons volgen deze beweging, doch blijven geëchelonneerd. De vijand is genoodzaakt van zijnen verderen aanval af te zien, terwijl hem geen tijd gegund wordt om den flank-aanval het hoofd te bieden.

Hij trekt zich in wanorde op zijne reserve-kavallerie terug, die hem thans door hare aanvallen moet beschermen en dekken. Deze beweging is voorzien; de drie bataillons, welke in de linker-flank des vijands gemaneuvreerd hebben, stellen zich in geslotene kolom op het vijfde peloton en vormen het carré (1). De zijden van het carré vuren achterevolgens, zoodra de eskadrons op haar aanvallen, die nu, door een kruisvuur gebeukt, voor vast afdeinzen. Zoodra dit gebeurt, herstellen de bataillons zich in kolom, deploijeren en maken eene frontverandering, loodregt op hun eerste peloton, den linker-vleugel voor; de geheele linie, van 6 bataillons, gaat daarop met den stormpas voorwaarts, en den afstand doorloopende, die hen van de stelling des vijands scheidt, maken zij vuur op deszelfs gebrokene linie.

Tweede veronderstelling.

De vijand komt met overmagtige strijdkrachten te voorschijn; de positie is niet langer te houden; men heeft tot den terugtogt besloten. De terugtogt geschiedt in den looppas tot in eene nieuwe positie, die te voren is afgebakend.

De linie van 6 bataillons wordt aangevallen. De bevelhebber de nieuwe stelling willende verlaten om in zijne oude positie terug te gaan, laat vooraf een hoofd-officier met de adjudanten-majors, de vaandels en algemeene guides terug gaan, om de nieuwe lijn van bataille af te bakenen.

Na een kortstondig twee gelederen vuur, doorloopen de bataillons het veld van Mars in deszelfs geheele breedte, om zich in de nieuwe lijn tusschen de jalonneurs te plaatsen; zulks geschiedt zeer snel en in de beste orde. Na de tirailleurs voor het front uitgespreid te hebben, dekken de bataillons zich achter de heuvelen. De vijand ziet in deze geordende vlugt eene volkomene nederlaag; hij rukt daarop zonder voorzorg voorwaarts, maar op het oogenblik dat hij de stelling nadert, trekken de bataillons, na derzelver tirailleurs te hebben doen inrukken, hem in goede orde te gemoet, dalen de afhelling der heuvelen af, openen hun vuur en dwingen den vijand tot den terugtogt.

Met dit aangehaalde en ten uitvoer gelegde voorbeeld, wordt verondersteld, dat men op een bergachtig terrein ageert, waarop de kavallerie niet dan zeer moeilijk kan handelen, terwijl eene naauwe vallei ontsloten is door hoogten, welke voorgesteld worden door de heuvels op het veld van Mars.

In de beide veronderstellingen, welke ik in de haast heb gemaakt, wordt door den generaal Bugeaud verondersteld: 1° dat om den terugtogt onder gunstige omstandigheden te doen plaats hebben, men dezelve offensief moet maken, om het moreel des vijands te verzwakken, in dezelfde mate als men dat van onze troepen verhoogt; 2° dat indien men door eenen overmagtigen vijand gedrongen wordt, en men tot eene teruggaande beweging moet be-

(1) Ik zal niet in de bijzonderheden der formatie van dit carré treden; het zij genoeg met aan te duiden dat hetzelfde even vernuftig uitgedacht is, als snel kan worden daargesteld. Behalve het opsluitend gelid staan de manschappen op zes gelederen. Het eerste gelid ligt op een been geknielt, met de bajonet naar voren, de lof van het geweer geleund tegen de knie. Dit gelid bespaart deszelfs vuur. Het tweede en derde gelid vuren. De andere gelederen geven hunne geweren aan het derde over. De zijden van het carré onderhouden een zeer levendig vuur in het beslissende oogenblik.

De Schrijver.

sluiten, men ze dan niet snel genoeg kan maken, ten einde zich aan het vuur des vijands te onttrekken, en zonder tijdverlies de positie in te nemen, die men voor eenen nieuwen weerstand gekozen heeft. Genoemde generaal wil daarbij aantonen, dat het ongerijmd zoude zijn, om in het veronderstelde geval, langzaam en methodiek den aftogt te bewerkstelligen, die welligt toch in eene wanordelijke vlugt zoude ontaarden.

De gevolgtrekkingen dezer beginselen laten zich op eene menigte van omstandigheden toepassen, terwijl ik geloof dat men daaruit de beste teregtwijzingen zal kunnen putten, hoedanig de gevechten zich ook voordoen.

Ken hoofd-officier.

I E T S

OVER DE

INGENIEUR-WETENSCHAP.

Het schijnt dat ook in Frankrijk de geest tot ontwikkeling van moderne denkbeelden in de krijgswetenschappen, - hoe algemeen de grondbeginselen waarop zij berusten dan ook de goedkeuring wegdragen en den toets der strengste redenering doorstaan, - evenwel veel moeite vinden, om den tegenstand, dat is, de tirannieke gewoonte en het vooroordeel der krijgslieden van de oude school te overwinnen. Een bewijs daarvan treft men aan in het dezer dagen verschenen *Mémoire de l'Ingenieur Militaire*, van den Franschen ingenieur-kapitein *Grivet*, welke, niettegenstaande den al te sterken wieroek, naar vleijerij gelijkende, welchen hij den leden van het hedendaagsch comité van fortificatiën, meest uit bejaarde en ook in geest afgeleefde mannen bestaande, aanbiedt, volgenderwijze over de voortbrengselen van *Montalembert*, *Carnot* en *Choumara*, zijne bijzondere gevoelens zegt: « Parmi les auteurs modernes qui ont mis au jour des systèmes de fortification, le général *Montalembert* mérite une mention particulière. Sa fortification perpendiculaire qu'il publia de 1773 à 1776, attaquée avec acharnement et défendue avec passion, n'en restera pas moins comme un monument remarquable d'un esprit élevé. Ses batteries casematées à plusieurs étages, à la fois trop courtes et trop en prise aux projectiles de l'ennemi, peuvent néanmoins, en les employant avec réserve, être d'une application utile sur certains points d'une grande place, et constituent, sans contredit, la fortification la plus propre aux forts qui défendent les ports et les rades. *Carnot* prend, comme *Montalembert*, les feux casematés et couverts pour la base de la projection verticale de son système, et le tracé à tenaille pour celle de la projection horizontale. Des batteries soigneusement dérobées aux coups de l'ennemi pour agir, par des feux courbes, dans l'attaque rapprochée, de larges rampes extérieures pour faciliter les retours offensifs, une enceinte continue, couverte par des couvre-faces et fortifiée de retranchemens intérieurs, tels sont les principaux traits de sa fortification. Malgré l'estime qu'il mérite à tant de titres, *Carnot*, l'homme le plus honorable peut-être qui ait participé au pouvoir dans ces temps si difficiles de notre révolution, a partagé à l'égard de ses ouvrages, le sort de *Montalembert*. Leurs compositions sont déposées dans les bibliothèques du génie; on goûte assez leurs principes,

« mais on ne les suit pas. Le capitaine *Choumara*, qui
 « plus récemment encore, a consumé les plus belles an-
 « nées de sa vie, à rechercher avec ardeur les moyens
 « de contrebalancer les funestes inventions de *Vauban*,
 « et qui a développé des idées toutes nouvelles (1) dans
 « des ouvrages écrits avec un talent remarquable, *Chou-*
 « *mara*, que le corps du génie regrette de ne plus comp-
 « ter au nombre de ses membres, ne parait pas, non
 « plus, destiné à former école. Ses parapets brisés pour
 « échapper au ricochet, ses fossés à glacis intérieur pour
 « rendre les brèches plus difficiles, ses casernes défensives,
 « ses épaulements variables destinés à couvrir les batteries
 « de la place, iront probablement, quelle que puisse être
 « leur valeur (2), se confondre sur les rayons d'une bi-
 « bliothèque, avec tant d'autres inventions également
 « admirées et négligées. Une sorte de fatalité empêche
 « quelquefois les plus belles découvertes de prendre un
 « corps et une existence matérielle. Il ne suffit pas d'être
 « homme de génie, il faut encore avoir la confiance du
 « chef de l'état. Mais les institutions les plus libérales
 « ont presque toujours un côté fâcheux. Autrefois, un
 « souverain, moins gêné dans ses volontés, et ayant à
 « cœur la prospérité de son empire, allait lui-même
 « chercher, pour l'élever, le mérite modeste, jusques
 « dans les rangs les plus obscurs. Aujourd'hui, époque
 « populaire, les rangs sont marqués, plus encore que
 « dans les temps féodaux. Une hiérarchie presque saint-
 « simonienne étouffe tout. Le prince n'ose rien décider

(1) Wij hebben redenen om te betwijfelen dat de heer *Grivet* ook *nist Franse* geschriften leest of ziet.

(2) Eene aandachtige en belangvolle lezing der werken van *Choumara* — waartoe wij te meer aangevuurd waren, wij vele en dezelfde denkbeelden reeds vóór de verschijning der *Memoriën* van *Choumara* door ons opgesteld en voorgedragen waren — heeft ons overtuigd, dat de superioriteit van het systema van *Choumara* boven die van *Vauban* en *Cormontaigne* hoofdzakelijk bestaat: in de grootere schaal waarop hij de hierboven aangehaalde en vele andere wel door- dachte verbeteringen in toepassing brengt, — verbeteringen deswelke in de laatstgenoemde tracés, wegens de kleine schaal waarop het geheel is ontworpen, minder toepasselijk zijn. Vervolgens bestaan zijne in- novatiën in grootere en beter gedekte flanken, waardoor de strijd- krachten des belegerden die des belegeraars, wanneer deze de glacis nadert, verre overtreffen; alsmede in het meer sailleren en beter de reyers nemen zijner ravelijnen; eene ruimere, meer gedekte en ver- zekerde onderlinge gemeenschap der werken; een beter relief; talrij- kere en minder verstoerbare vuren op de kapitalen; het terugtrekken der borstweringen achter de muren, met bijbehoud van gelijke en zelfs meerdere binnen-ruimte dan in het tracé van *Cormontaigne*; enz. Om met grond over de verschillende moderne bevestigings-ma- nieren te oordeelen en aan de vastgestelde grondbeginselen te toetsen, moet men de onderscheidene en meest belangrijke systema's op eene *zelfde schaal* naast elkander geteekend, kunnen overzien, en deze groote en waarlijk moeilijke arbeid is reeds voor den *Nederlandsche Militairen Spectator*, als eene gewigtige bijdrage voor de ingenieur- wetenschap, in gereedheid gebracht om weldra te verschijnen. Om op het voortreffelijke werk van den heer *Grivet* terug te komen, zoo is het ons toegeschenen dat het le deel meer de blijken draagt eener bijzon- dere ervaring en kennis in het administratieve, dan wel in de *geschie- denis* van het theoretische gedeelte van het wapen der genie. Opzig- tens dit laatste is het er tot nog toe: *Ex-omnibus aliquid, ex toto nihil*. Kortzigtigheid of onverschilligheid kunnen nog kortstondig de mo- derne grondbeginselen der ingenieur-wetenschap miskennen, maar de tegenstand is toch vruchteloos en leidt slechts tot het inoogsten van wrange vruchten. De vordering der algemeene krijgskunst wijst ook de wijziging en uitbreiding in de ingenieur-wetenschap aan. Deze vordering te willen ontkennen, zoude gelijk staan met de poging om den *Vesuvius* uit te blazen, en zoo zal ook de oude ingenieur-school in de toekomst te vergeefs de denkbeelden van *Choumara* trachten omver te stooten of te verduisteren.

« par lui-même; et la lumière éclatante d'une lampe
 « vulgaire, devant passer à travers le triple prisme de
 « préjugés, des bureaux et des commissions, n'arrive aux
 « yeux de celui qui gouverne, que faible, terne et déco-
 « lorée. C'est donc bien vainement qu'un officier infé-
 « rieur pourrait encore se flatter d'illustrer son nom, en
 « dotant son pays d'une de ces rares découvertes qui
 « sauvent les empires. Si jamais quelque invention mo-
 « derne rend enfin aux forteresses cette égalité de forces
 « dont la perte les fait considérer par tant de gens com-
 « me inutiles, elle ne pourra provenir que d'un de ces
 « hommes d'un rang élevé qui ont seuls le pouvoir et le
 « droit de faire l'application de leurs idées.»

(Ingezonden.)

VELD-KOOKGATEN EN VELD-KOOKKETELS.

In n°. 7 van den vorigen Jaargang, vindt men op bladz. 152 en 153, van dit Tijdschrift, eene beschrijving van een *veld-kookgat*, getrokken uit de onlangs te Parijs verschenen *Aide Memoire portatif d'art militaire* van *Le Bat*.

Het maken van veld-kookgaten, overeenkomstig die be- schrijving, is van onheugelijke tijden bij het Nederland- sche leger bekend; de schrijver dezès zag ze alzoo, twee- en-veertig jaren geleden, in onze kampen bij Meenen, Melle, Maubeuge en Cuesmes vervaardigen, en onze toen- malige jonge soldaten leerden dezelve in dier voege maken van bejaarde militairen, welke den oorlog over de *Pragmatieke sanctie* hadden mede gevoerd. Het is alzoo geenszins te bevreemden, dat onder de proef-mo- dellèn van kookgaten, welke, in April 1832, op het Erp- sche broek, nabij Vechel, zijn gemaakt geworden, een derzelven, op geringe bijzonderheden na, gelijk was, aan hetgeen in een nu onlangs te Parijs uitgekomen militair werk beschreven wordt.

De aanmerking, volgende op de gemelde beschrijving, omtrent de ondoelmatigheid der ooren van onze zes mans kookketeljes is allezins gegron- d, maar in afwachting van eene verbetering dienaangaande, kan het bestaande gebrek, met eene uitgaaf van minder dan twee centen voor ieder keteltje verholpen worden. Men late slechts twee haken van ijzerdraad, n°. 10 of 11, in de gedaante van een vraagteeken S, voor ieder keteltje maken, en buig de beide krullen winkelhaaks; door dat middel kun- nen de keteltjes een voor een, of ieder in het bijzonder, aan eenen stok van onbepaalde dikte opgehangen en daar- van afgenomen worden, en de deksels kunnen afgenomen en weder opgezet worden, zonder de keteltjes van het vuur af te nemen.

Het is eenigzins te bevreemden, dat de geachte schrij- ver der voormelde aanmerking, alleenlijk van de zes mans keteltjes gewaagt, terwijl het in die keteltjes niet is dat de soldaat van de infanterie zijne spijs in de legerkam- pen kookt, als wordende daartoe grootere en sterkere, zoogenaamde tien mans ketels verstrekt. Deze zijn vol- gens het laatste model, gemaakt van plaat-ijzer, wijd over de middellijn, van boven 30 duim, van onderen 26½ duim, hoog 24½ duim, en houden in, boordevol, 14 kan- nen vocht; de ketel met het deksel, dat tevens tot braad- pan kan dienen, benevens den ijzeren hanghaak, kost gemiddeld f 2,50.

De kookketels welke de kavallerie op pakpaarden mede voert, om spijs te koken, wanneer zij *bijwachten* moet, of even als bijwachten in de opene lucht moet logeren, zijn volmaakt gelijk aan de bovengemelde 10 mans ketels.

Eene nadere beschrijving der 25 mans ketels, bij de batterijen artillerie in gebruik, vermeld in eene noot, op bladz. 153 hiervoren aangehaald, welke van koper moeten wezen, doordien zij met etenbakken, eene ijzeren treef en eenen soeplepel f 15 tot f 16 kosten, zou ongetwijfeld elk militair, die in de bijzonderheden der *cas-trametatie* belang stelt, aangenaam wezen, gelijk ook te vernemen, of de ondervinding bij de batterijen artillerie, heeft doen blijken, dat het gaar koken van rundvleesch, in de opene lucht, in eenen zoo grooten ketel, niet bezwaarlijk is (1).

Een Invalide.

VERSCHEIDENHEDEN.

In het 1ste nummer van dezen Jaargang, deelden wij een bericht mede, van het besluit 't geen men in Beijeren schijnt genomen te hebben, betreffende eene nieuwe inrigting der buskruid-magazijnen, ten einde door die inrigting, het ontstaan van groote ongelukken, bij het eventuele springen van een kruid-magazijn, voor te komen. De *Algem. Milit. Zeitung*, waaruit wij dat bericht hadden overgenomen, geeft het denkbeeld, dat daarbij op den voorgrond gesteld was, als geheel nieuw op. Plaatsgebrek heeft ons belet onze aanmerkingen op dat bericht mede te deelen. Reeds dadelijk toch was het ons opgevallen, dat het met deze opgave ging als met vele andere zaken; want hoe dikwerf hebben wij niet gezien, dat denkbeelden van eenen echt Nederlandschen oorsprong, in andere landen als eene oorspronkelijke uitvinding werden uitgekreten. Het is ons onbekend, in hoe verre het medegedeelde in de *Algem. Milit. Zeitung* wezenlijke toepassing in het koninkrijk Beijeren zal vinden; doch dit weten wij zeker, namelijk, dat het denkbeeld dier nieuw te gevene inrigting aan de kruid-magazijnen, bij een onzer verdienstelijke hoofd-officieren reeds sedert 6 jaren bestaan heeft, als ook dat hetzelfde is medegedeeld in een artikel, getiteld: *Iets over de Buskruid-Magazijnen*; welk artikel is opgenomen in ons n°. 7 (van de maand Januarij) des 3den Jaargangs, bladz. 148. Dat artikel was geteekend: *Een Invalide*; doch daar het er hier op aankomt om de oorspronkelijkheid der vinding te staven, dewijl het identieke der denkbeelden, voorkomende in het bedoelde bericht, en die vervat is in de 5de zinsnede, 2de kolom van bladz. 149, van het aangehaalde nummer des derden deels, zoo zeer in het oog vallende is, zoo gelooven wij ons hier geregigd, het ons opgelegde stilzwijgen te mogen verbreken, met den naam des schrijvers en ontwerper van het aangehaalde artikel op te geven. De zich als *Invalide* titelende schrijver, is de Hoog Ed. Gestr. Heer Generaal-Majoor *Kesman*, aan wiens pen onze lezers reeds meer dan een artikel te danken hebben, en die zich thans nog met eenen allerbelangrijksten arbeid voor dit Tijdschrift bezig houdt. Wij gevoelden roeping tot deze mededeeling, de hoop voedende dat de bescheidenheid des schrijvers daardoor niet gekrenkt zal worden.

Op den geboortedag van den keur-prins van Keur-Hessen, welke op den 20sten dezer is ingevallen, is er eene *decoratie* ingesteld voor de Keur-Hessische troepen, in navolging van de bij bijna alle mogendheden gebruikelijke *onderscheidings-teekenen* voor *TROUWE DIENST*. Dit eerteeken heeft verschillende klassen, voor het aantal der onderscheidene dienstjaren.

Naar een schrijven uit Berlijn, in de *Leipziger Zeitung* op-

(1) De bovenbedoelde ketels zijn van blik, en hebben gedurende den tiendaagschen veldtocht volkomen aan het doel beantwoord. Bij de meeste batterijen diende een dezer ketels voor het gebruik der officieren. In 1 à 1½ uur tijds konde men in dezelve eene goede soep gereed maken.

Spect.

genomen, zou de voorgeslagene bezuiniging, door de vermindering der kaders aan manschappen en officieren, als ook de vermindering der traktementen der staf-officieren, in het Pruisische leger, wegens hooge staatkundige redenen, de goedkeuring des konings niet hebben weggedragen.

De nieuwe keizer van Oostenrijk schijnt met bijzondere zorg en oplettendheid de belangen van zijn leger gade te slaan en te behartigen. Verschillende verbeteringen en eene reeks van bevorderingen hebben daarvan de onduubbelzinnigste bewijzen geleverd. Terwijl men in de loopende oogenblikken bezig is verscheidene wijzigingen en veranderingen in de kleeding der Oostenrijksche troepen aan te brengen, is er nu nieuwelings spraak geweest van de oprigting van eenige garde-regimenten, in navolging van die welke in Rusland, Engeland en Pruisen bestaan.

BRIEFWISSELING.

In n°. 12, bladz. 266, des derden Deels van dit Tijdschrift, zegt de schrijver van het artikel over *het bouwen van kazematten en buskruid-magazijnen*, enz. (Zie verder de noot):

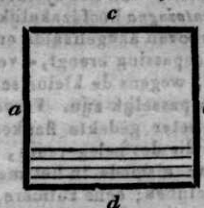
« De buskruid-tonnen eindelings of op de kimmen te stapelen, is nergens, zoo veel wij weten, in gebruik, en schijnt ook ten aanzien der stabiliteit en beweegbaarheid onvoor-deelig.»

Tot narigt van dien schrijver vermeent men te moeten mededeelen, dat in de kruid-torens aan de Schie, even buiten Delft, gebouwd omstreeks het jaar 1662, sedert het gebruik derzelve, de buskruid-tonnen steeds eindelings of op de kimmen opgestapeld zijn geweest en nog steeds opgestapeld worden.

Deze torens zijn binnenwerks lang en breed ruim 7,60, en hoog onder de sluitsteen van het gewelf ruim 7,70 ellen.

In dezelve staan soms zestien tonnen in het lange en zestien in het breede tegen elkander, en 10 ja 11 tonnen hoog.

De eerste rei tonnen in het vierkant geplaatst zijnde, dat is 16 × 16, zoo wordt daarop de tweede en daarop de volgende rei geplaatst, en wel aan de twee zijden *a* en *b*.

van het vierkant, de tonnen te lood op elkander, achter *c* tot tegen den muur en voor *d* steeds eene halve ton verspringende, waardoor aan de voorzijde *d* alleen eene trapsgewijze opstapeling ontstaat.

De onderste rei bevat dus 256 tonnen, de tweede 240, de derde 240, de vierde 224, de vijfde 224, de zesde 208, enz., enz., naar gelang de kromming van het gewelf zulks toelaat.

Men geeft te Delft aan deze opstapeling van de buskruid-tonnen, verre weg de voorkeur boven de gewone wijze van opberging.

De stabiliteit laat niets te wenschen overig, 't geen door de ondervinding is gebleken en nog dagelijks blijkt, en de beweegbaarheid is zeer voordeelig. Men behoeft slechts eene ver-zetting of verplaatsing van tonnen bijgewoond te hebben, om zich daarvan te overtuigen.

De voordeelen welke wij in deze wijze van opbewaring zien, zijn:

- 1°. Dat de tonnen minder lijden.
- 2°. Dat het maximum van buskruid-tonnen kan geplaatst worden, daar de opstapeling deszelfs grenzen wordt aangewezen, door de hoogte der gewone vertrekken.
- 3°. Dat men geene ton-stellingen behoeft.
- 4°. Dat de buskruid-magazijnen geene zolder- of balklaag behoeven.

B I J L A G E II,

Behoorende bij den Militairen Spectator, 4de Deel n°. 2,

(Maand Augustus, 1855.)

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Tot officieren van gezondheid van de 3de klasse, in het vaste kader van het geneeskundig personeel der landmagt. Bij het algemeen depôt der landmagt n°. 33: de bezoldigde kweekeling van de 3de klasse B. van Ommeren, tijdelijk dienende als officier van gezondheid van de 3de klasse bij het groot Rijks hospitaal te Utrecht. Bij het bataillon vrijwillige artilleristen: de bezoldigde kweekeling van de 3de klasse A van Valkenstein, tijdelijk dienende als officier van gezondheid van de 3de klasse bij het tijdelijk hospitaal te Delft. Bij de 9de afd. inf.: de bezoldigde kweekeling van de 3de klasse H. Z. Woltersom, tijdelijk dienende als officier van gezondheid van de 3de klasse bij gemelde afd. Bij het groot Rijks hospitaal te Utrecht: de bezoldigde kweekeling van de 3de klasse G. de Jongh, Jr., tijdelijk dienende als officier van gezondheid van de 3de klasse bij gemeld hospitaal. Bij de 18de afd. inf.: de bezoldigde kweekeling van de 3de klasse J. Feucht, van het groot Rijks hospitaal te Utrecht. Bij de garnizoens- en hospitaal-dienst te Bergen-op-Zoom: de bezoldigde kweekeling van de 3de klasse H. Cales, van het groot Rijks hospitaal te Utrecht. Bij de garnizoens- en hospitaal-dienst te Gorinchem: de bezoldigde kweekeling van de 3de klasse J. F. Mathijssen, van het groot Rijks hospitaal te Utrecht. Tot adjudant bij den generaal-majoor directeur der 5de artillerie directie: de 2de luitenant E. Cox van Spengler, van het 4de bataillon artillerie nationale militie.

VERPLAATSINGEN.

Bij het 4de bat. van de 8ste afd. inf.: de 2de luit. Wegenhuisen, van het res.-bat. der afd. Bij het res.-bat. der 18de afd. inf.: de 1ste luit. A. Glimmerveen, van het 2de bat., en de 2de luitnants C. G. Roorda en J. F. Eras, beide van het depôt, alle van de afd. Bij de 12de afd. inf., bij het res.-bat.: de kap. Weber, van het 1ste bat. Bij het 1ste bat.: de kap. Sutherland, van het res.-bat. van de afd. Bij het korps mineurs en sappeurs: de officier van gezondheid van de 3de klasse H. Kofoed, van de 7de afd. inf. Bij de 7de afd. inf.:

de officier van gezondheid van de 3de klasse W. M. J. Boon, van het algemeen depôt der landmagt n°. 33. Bij de 9de afd. inf.: de tijdelijke officier van gezondheid van de 3de klasse J. H. F. Asseler, van het bat. vrijw. art. Bij het groot Rijks hospitaal te Utrecht: de tijdelijke officier van gezondheid van de 3de klasse P. S. Valkenburg, van de 18de afd. inf. De magazijnmeester der artillerie van de 3de klasse J. T. Weijers, van Woudrichem naar Coevorden. Bij de 17de afd. inf., bij het depôt: de 1ste luit. Herr, van het res.-bat. Bij de 13de afd. inf., bij het depot: de 1ste luit. Gillot, van de veld-bataillons der afd. Bij de 17de afd. inf.: de 1ste luit. L. Swemer, van de 2de divisie van het algemeen depôt der landmagt n°. 33. Bij de troepen dienstdoende in de Oost-Indiën: de 2de luit. D. Logeman, van de 8ste afd. inf.

EERVOL ONTSLAGEN.

De 1ste luit. Brand Eschauzier, van het 3de bat. veld-art., uit de betrekking van adjudant in de 5de art. directie. De tijdelijke officier van gezondheid van de 2de klasse J. Buchmuller, van de ambulances van het leger te velde. De 1ste luit. L. C. Slicher, van de afd. mob. Zeeuwsche schutt. en tevens als 2de luit. van de dienstdoende schutt. te Middelburg. De 2de luit. A. C. Greve, van het 2de bat. der 1ste afd. Groningsche schutt. De gepensioneerde kap. J. G. Becker, uit de betrekking van administrateur bij het groot Rijks hospitaal te Utrecht. De officier van gezondheid van de 3de klasse L. Overbeek, thans het tractement van non-activiteit genietende.

HET TRACTEMENT VAN NON-ACTIVITEIT VERLEEND, AAN:

Den 1sten luit. P. J. Compans, van de 17de afd. inf.

GEPENSIONEERD.

De magazijnmeester der art. van de 3de klasse H. Wilson, te Coevorden.

OVERLEDEN.

De gepensioneerde kolonel Barchman Wuijters van Vliet. De kolonel J. Schouten, plaatselijke kommandant te Deventer. De 2de luit. K. F. P. H. du Caylar, van het 2de bat. jagers. De gepensioneerde kolonel Schull. De majoor Bullot, van het wapen der artillerie.